

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

20869

Ամենամեծն է

Ամենամեծն է ամեն օրիորդաց

հոգեւոր ուսման արարչին հայրս

Ազգայնականացում

Քիֆու

1883

114

560

ՏԱՄՆԱՄԵՍԿ

ՍԱՀԱԿԱՆՈՒՂԵԱՆ ՕՐԻՈՐԳԱՅ

ՀՈԳԵԻՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ ՀԱՅՈՑ

ԱՂԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼՈՒ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ ՄԱԿԱՆ ԱՐԴԵՆՆԵՐԻ ԵՒ ԸՆԿ.

1883

42002

370

373
U-15

2010

8352-12

373

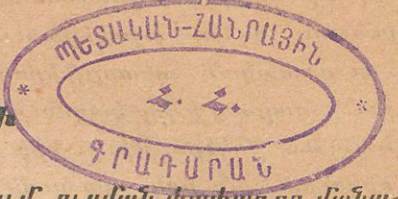
4-15 370
2464-ՏԱ

Տ Ա Ս Ն Ա Մ Ե Ա Կ

ՍԱՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐ. ՀՈԳԵՒՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ

Հ Ա Յ Ո Ց

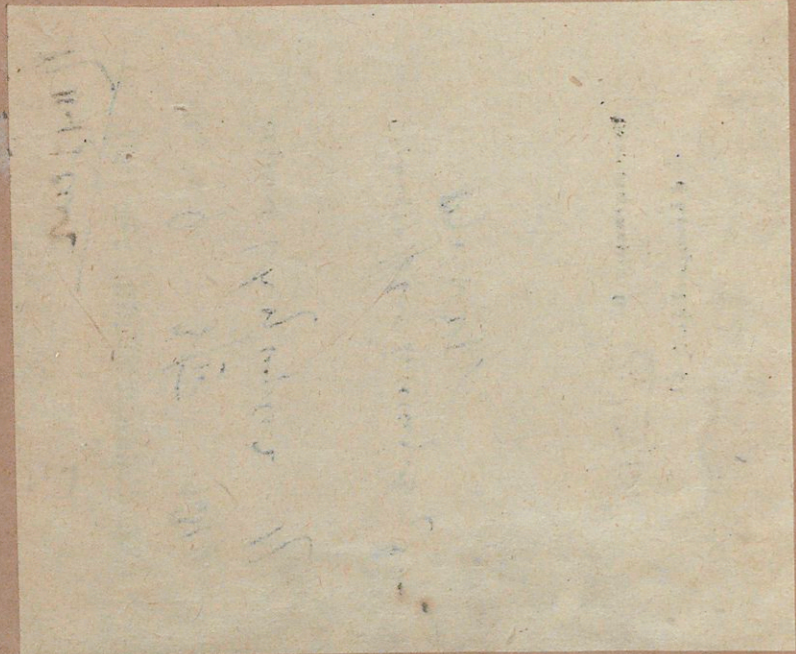
ՍԿԻՋԲՆ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹ. ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ

1873 թ. մարտ ամսի սկզբում Ալեքսանդրապոլի Հայոց Վիճակային Հոգեւոր եւ Արդութեան Օրիորդաց դպրոցների ուսուցիչները նոյն Վիճակային դպրոցի գահճիճում կազմեցին խառն մանկավարժական ժողով: Այս ժողովի մէջ խորհրդածութեան նիւթ եղաւ այն երեւոյթն, որ ուսման կարօտութիւն ունեցող եւ ցանկութիւն յայտնող մանկանց թիւն ամ ըստ ամէ անում է զգալի կերպով: այն ինչ մեր երկսեռ Հոգեւոր դպրոցները չեն կարողանում այդ առաւել եւ առաւել անեցող պահանջին բաւականութիւն տալ, եւ հարիւրաւոր մանկունք ամեն տարի յետ են ուղարկվում ուսման տաճարների դռներից: Ամենից ըզգալի օրինակը պատահած էր նոյն ուսումնական տարու սկզբում: Այսպիսի պահանջը գէթ մասամբ իւր լցուցանելու համար պ. Սարգիս Բէգնազարեանցը, տեսուչ Հոգեւոր Դպրոցի, առաջարկում էր մի տղայոց տարրական ուսումնարան բանալ քաղաքի աղքատ գասակարգի մանկանց համար սորա հակառակ՝ պ. Ղազարոս Աղայեանց, տեսչի պաշտօնակատար Արդութեան Օր. Դպրոցի, առաջարկում էր մի նոյնպիսի ուսումնարան բանալ օրիորդաց համար: Ժողովական ուսուցիչներից ոմանք մէկ, ոմանք միւս առաջարկութեանն էին համակրում, բայց առհասարակ ամենքն էլ զգայաւոր աչն տխրալի սպաւորութիւնից, որ թողել

էր նոցա սրտում ուսման փոփոգող մանաւանդ աղքատիկ մանկանց մերժումն՝ ոգեւորում էին այն մտքով, թէ հնարաւոր օգնութիւնը նոյն գործի մէջ չպէտքէ խրնայուի:

Վիճարանութիւնը երկար տեւեց: Տղայոց ուսումնարանի բացման մտքին համակրողները պատճառ էին բերում, թէ Արդութեան Օր. դպրոցը նոր բացուած լինելով՝ առ այժմ՝ բաւական է ժողովրդի պահանջը լցուցանելու, որ տակաւին այնքան մեծ չէ: Օրիորդաց ուսումնարանի բացման պաշտպանները յոյց էին տալիս, թէ՛ թէպէտ ուսման տրուող տղայոց թիւն աւելի մեծ է, բայց եւ դոցա համար կան քաղաքիս զանազան թաղերում մանր ծխական ուսումնարաններ, որոնք այսպէս թէ այնպէս բաւականութիւն են տալիս ցանկացողներին, այն ինչ ոչինչ տեղ չկայ սկզբնական կրթութեան՝ օրիորդների համար, մանաւանդ աղքատ գասակարգից, որին անմատչելի էր Արդութեան Օր. ուսումնարանի տարրական ուսման վճարի չափը (24 բ.): Աերջին պատճառներն աւելի յարգելի ճանաչուեցան, եւ ընդհանուր համաձայնութեամբ ժողովն որոշեց բանալ մի ծխական Օրիորդաց ուսումնարան քաղաքի հայ ազգի ժողովրդոց չբաւոր գասակարգի համար, ուր աշակերտուհիք բոլորովին ձրի պիտի ուսանին եւ ուսուցիչք ձրի պիտի ծառայեն: Սորանով վերջացաւ այն աւուր ժողովը:

Այս որոշման լուրը մեծ ուրախութիւն պատճառեց քաղաքիս մէջ մտածող մարդկանց: Այն ժամանակի յաջորդ Սիւրբիս վար-

դասակարգող (այժմ՝ Եպիսկոպոս եւ կառավարիչ Աժդարխանի թեմի) յայտնելով իւր շնորհակալութիւնն ու խնդակցութիւնը՝ խոստացաւ ամենայն դէպքում՝ աջակցել այս մտքի իրագործմանը: Նոյնպէս խոստացաւ օգնել աշակերտութիւններին կարեւոր դասական պիտոյքներով՝ քաղաքի մէջ քանի տարուց ի վեր կազմուած «Որբախնամ» կոչուած ընկերութիւր, որի ղեկավարներէց երկուոր նոյն իսկ սրտուով կայացնող ուսուցչական ժողովի անդամներէցն էին: Ազգատանոցի Հոգաբարձութիւնը եւս պատրաստակաճութիւն յայտնեց ամեն տարի իւր հաշուով 12 որդեգրուհիք պահել ուսումնարանում, տալով նոցա զգեստը:

Երեք օրից յետոյ ուսուցիչները միւս անգամ ժողով կայացրին, ուր հաստատեցին մտադրեալ ուսումնարանի բացման եւ շարունակութեան համար «Հիմնական» կանոնները: Այս ժողովի մէջ բաւականին լիճարանուեցաւ բանալիք ուսումնարանի անուան վերայ: Ուզում էին մի նոր յարմարւոր անուն գտնել. Հռիփսիմեան, Գայիանեան, Մարիամեան արգեն սովորական դարձած անուններ էին:

Մէկ միտք կար «Սահակոսեան» կոչել՝ յանուն ուսուցչուհի, բանաստեղծուհի եւ երգչուհի Սահակուխտ կուսին:*) բայց այս անունը դժուարահնչիւն համարուեցաւ, ուստի որոշուեցաւ կոչել յանուն Մեծին Սահակայ գտեր եւ վարդան Մամիկոնեանի Մօրն՝ Սահականուշի:

Հաստատուած հիմնական կանոնները հետեւեալներն են.

- Ա. Նա պիտի լինի ծխական Հոգեւոր ուսումնարան յանուն «Աւագ Սուրբ Աստուածածնայ» Եկեղեցւոյ քաղաքի եւ գտանի Հոգեւոր իշխանութեան ժայրագոյն իրաւասութեան տակ:
- Բ. Նա պիտի կոչուի «Սահականուշեան Օրիորդական ուսումնարան Աղեքսանդրապօլս»:

*) Այս Սահակուխտն էր քոյր հոգեւոր իմաստասէր և քերթող Ստեփաննոս Սիւնեաց Եպիսկոպոսի որ ապրում էր Ը. դարու սկզբում:

Գ. Նորա կառավարութիւնը քե ըստ ուսումնականի եւ քե ըստ տնտեսականի կախուած պիտի լինի հիմնարկու ուսուցչական խումբիս տնօրէնութիւնից, որի մասին, սակայն նա պարտաւորուած կ'լինի իւրաքանչիւր տարին նախ հաշիւ ներկայացնել Աղեքսանդրապօլս Հոգեւոր կառավարութեանը եւ այս սահմանուած ժամանակում բարեբաների ժողովին մասնաւորապէս, եւ հայագրի հասարակութեանը գրաւոր հրատարակութեամբ:

Դ. Բարեբաններին տարեկան տուրքի քանակութիւնը պիտի մնայ կամաւոր եւ ամենայն ոք նոցանից պիտի համարուի «Բարեբար անդամ» ուսումնարանի:

Ե. Բոյր աշակերտները պիտի լինին ջրաւոր ընտանեաց գաւակներ, ուսանին ճիշտաբար եւ լինին երթեւեկ:

Շ. Կարի ջրաւոր աշակերտութիւններին ուսումնարանի կառավարութիւնը կ'տայ դասական պիտոյքներ եւս, օգնականութեամբ քաղաքի «Որբախնամ ընկերութեան» նորա արդէն մէջ յայտնուած համաձայնութեամբ:

Չ. Ուսումնարանի մէջ դասաւանդութիւնը պիտի լինի առ հասարակ հայերէն լեզուով:

Ը. Բացուելի «Սահականուշեան Օրիորդական ուսումնարանի» մէջ աւանդի աւարկաներն պիտի լինին յետագայը:

- 1, Կրօն ըստ դասակարգեան Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ:
- 2, Մայրենի լեզու:
- 3, Առարկայական դասեր. (ընդհանուր գարգացուցիչ դասախօսութիւն):
- 4, Ռուսաց լեզու:
- 5, Թուաբանութիւն:
- 6, Վայելչագրութիւն:
- 7, Տարբեր նկարչութեան:
- 8, Ձեռագործութիւն եւ
- 9, Երգ:

Ուսուցչական խումբն այս հիմնական ծրագիրն յայտարարութեամբ ներկայացրեց յաջորդ Գերապետի Սիւրբաս վարդապետին մարտի 13-ին, խնդրելով նորա միջնորդութիւնը վեհափառ Կաթողիկոսի սուաջ՝ «Սահականուշեան» ուսումնարանի բացումն թոյլատրելու եւ կազմած կանոնները հաստատելու: Գերապետի Պարզեանը նոյն ամսոյ 19-ին ուսուցչաց յայտարարութիւնը եւ ներկայացրած ծրագիրը մատոյց նորին վեհափառութեան բարեհաճ թոյլտու-

թեանը: Հանգուցեալ վեհափառ Կաթողիկոսն Տէր Գէորգ Գ. բարեհաճեցաւ ներկայացրած ծրագրի վերայ մակագրել. — «Հաւան գտեալ ընդ պարունակութիւնս յօգուածոց հիմնական կանոնացս՝ թոյլատրեմք գործադրել սահմանեալն կարգու: 'Ն 27 Մարտի 1873 ամի, 'ի Ս. Էջմիածին. Թ. 139. (Իսկականի վերայ գրած) —

ԳԵՈՐԳ Գ. ԿԱԹՈՒԴՈՍՎԵՍՏՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ:

Այսպէս հաստատելով ուսուցչական խմբի ծրագրած հիմնական կանոնները՝ նորին վեհափառութիւնը տուաւ յանուն Գերապետի Սիւրբաս վարդապետի հետագայ կանգակը, 'ի պատասխանի նորա յայտարարութեան. —

«Գէորգ ծառայ Քրիստոսի եւ անհասանելի կամօքն Աստուծոյ Եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց ծայրագոյն Պատրիարք համազգական Նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան Առաքելական Մայր եկեղեցւոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի, բարեշնորհ Յաջորդի Աղէքսանդրապօլս լիճակի Սիւրբաս վարդապետի ծանուցանեմք ընթերցեալ զյայտարար գրութիւն ձեր ծանեաք զի ուսումնասէր ուսուցիչք երկուսն զպրոցաց Հայոց քաղաքիք երաշխաւորական ստորագրութեամբ տեսչաց իւրեանց ի յայտարարութեան եղելոյ 'ի գրութեանդ խնդրեն տալ ինքեանց զիրաւունս բանալոյ զօրիորդական ձրիաւորժ գպրոց վասն ազբատիկ աղջկանց ընդ հովանաւորութեամբ Սուրբ Աստուածածին Աւագ Եկեղեցւոյ յանուն Սահականուշոյ եւ ըստ հիմնական կանոնաց նորոգ յօրինելոյ յեթին յօգուածս՝ ուսուցիչք զգասախօսութիւնս ունին աւանդել ուսանողաց ազգասիրական եռանդեամբ ձրիաւորժ՝ ակնկալեալ երկնային վարձուցն հասուցման, լցուցանելով միանգամայն զկարի ջրաւորաց զուսումնական պէտս 'ի նուիրանաց Որբախնամ ընկերութեան տեղւոյք եւ զհաշիւս գործողութեաց իւրեանց տալ

ամբառ ամէ Հոգեւոր Կառավարութեան յաջորդութեանդ. ուստի բերկրեալ 'ի հոգի ընդ ջերմեանդ ազգային զգացմունքս նոցա եւ ձեր՝ այսու մերով Հայրապետական կոնդակաւ տամք զիրաւունս զձրիաւորժ Հոգեւոր Գպրոց Օրիորդացն յուսումն եւ 'ի յառաջագիմութիւն աղքատիկ եւ անոր Հայ Օրիորդաց եւ 'ի միութարութիւն սրտի մերոյ, հաստատելով եւ զնախագիծս կանոնաց ստորագրութեամբ մերով՝ վերադարձուցանեմք առ ձեզ: Եւ աղօթս առնեմք առ Աստուած վարձատրել զձեզ եւ զձրիաւոր գասախօսս եւ զնուիրատու բարեբարս յերկնից անապառելի գանձուց իւրոց եւ մտղթեմք յամենաւատ ողորմութեանց նորա տպաւորել 'ի սիրտս իւրաքանչիւր հայորեոյն զհոգի Աստուածսիրութեան եւ ազգասիրութեան, եւ զօրացուցանել զամենսին հոգւով աստուածպաշտութեան եւ բարեգործութեան, որպէս զի լինելով բնաւից ուսեալք յԱստուծոյ արժանասցին վայելել զշնորհս մարդասիրութեան նորա եւ երկնաւոր վարձուցն, զորս խոստացեալ է Տէրն ամենայն բարեգործաց եւ Հայաստան զգեցցի զկենդանութիւն վերանորոգեալ ի սգայի աւերակացն: Ողջ լերուք Տերամբ»: (Իսկականի վերայ գրած) Գէորգ Գ. Կաթողիկոս ամենայն Հայոց: Յամի փրկչական 1873 եւ Ազգական ոչիր. 'ի 27 Մարտի—'ի Ս. Էջմիածին. Թ. 139»:

Կարճ միջոցից յետոյ, այն է Ապրիլի 16-ին, Աղէքսանդրապօլս Հոգեւոր Կառավարութիւնից ստացուեցաւ հետեւեալ առաջագրութիւնը. —

«Հրաման նորին Կայսերական Մեծութեան Խնդնակալին ամենայն Ռուսաց 'ի Հոգեւոր կառավարութեան Հայոց Աղեքսանդրապօլս բարեջան ուսուցչաց երկուսն զբարոցաց Հայոց Աղեքսանդրապօլ քաղաքի ըստ հրամանի նորին Կայսերական Մեծութեան 'ի Կառավարութեանս լուան զՅառաջագրութեան Տէր Փոխանորդի լիճակիս յ'ն ապրիլի տարւոյս, համարաւ 27, յորում գրի այսպէս. «Մայրագոյն Պատրիարք

Կաթուղիկոսն ամենայն Հայոց Տ. Տ. Գէորգ Գ. 'ի հետեւումն յայտարարութեան մերոյ 'ի 19-ն Մարտի անցելոյ համարաւ 19, որով մատուցեալ էաք 'ի հաստատութիւն զճրագիր կանոնաց նորոգ բանալի Սահականուշեան Օրիորդական ձրիավարժից ուսումնարանի 'ի միասին ընդ յայտարարութեան ուսուցչաց երկսեռի դպրոցաց քաղաքիս, հայրապետական կոնդակաւն տուեցելով յանուն մեր 'ի 27 մարտի թուահամարաւ 139, բարեհաճեալ է տալ զիրաւունս բացման նորոյ Օրիորդական հոգեւոր ուսումնարանի ընդ հոլանաւորութեամբ Աւագ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ տեղւոյս, հայրօրէն սրտի բերկրութեամբ խնդամտելով ընդ բարենպատակ ձեռնարկութիւնս ազգասէր երիտասարդացն: Որովհետեւ ըստ տրամադրութեանց երրորդ յօդուածոյ կանոնաց Սահականուշեան վարժարանին կառավարութիւն նորին պարտաւորի յամի ամի ըստ տնտեսական եւ ուսումնական մասանց հաշուատու լինիլ Կառավարութեանդ, եւ այսպիսի համազգային հաստատութիւնը յետ բազմամեայ ժամանակաց առաւել պատկառելի լինելով յայս ժողովրդեան շարժին զհետաքրքրութիւնս նոցին 'ի ծանօթութիւն սկզբնական պատճառայն եւ բարերարաց բացմանն, վասն որոյ պատշաճ վարկաք զմեծի Քահանայապետին Ազգիս զիսկական կոնդակ հանդերձ վաւերական պատճէնիւք յայտարարութեան ուսուցչաց երկսեռի դպրոցացն եւ հաստատեալ ճրագրոյ կանոնացն ընդ սմին առաքել Ատեան Դոբին իբրեւ, 'իտեւական ատենատեղի հոգեւոր վասն ունելոյ 'ի գործս եւ վասն տալոյ զժապաւինեալ մատեան մի բարեխոհ ուսուցչացն առ 'ի գրել 'ի նմին զկամաւոր նուիրանս բարեպաշտօն հասարակութեան Հայոց, որով եւ սկզբնաւորելոյ զգործն ազգաշահ» №16: Հրամայեցին նախ կազմել 'ի սմին զնոր գործ, զոր շարունակել կարգաւ, երկրորդ կոչեալ յԱտեան Կառավարութեանս զՊրն. տեսուչս եւ զուսուցիչս երկսեռ դպրոցաց քաղաքիս յայտնել ձեզ զհաստատութենէ հիմնական

կանոնացն՝ առաջագրել ձեզ այժմէն իսկ ընդ փոյթ բանալ գպրոցն օրիորդական եւ շարունակել 'ի նմին զհաստատութիւն չբաւոր հայազգի օրիորդաց, երրորդ կազմել զմի ժապաւինեալ տոււար 'ի միասին ընդ վաւերական պատճէնիցն Կոնդակի, ճրագրոյ եւ այլոց թղթոց առաքեալ առ ձեզ յազգս կազմելոյ 'ի գպրոցին զհիմնական գործս, գրելոյ 'ի տոււարին զկամաւոր նուիրատուութիւնս բարեպաշտից, նոյնպէս եւ զճախ գպրոցին եւ յաւարտ տարւոյս առաջի առնել սմին 'ի վերազննութիւն եւ տալոյ ձեզ յամ ըստ ամէ զնոյնպիսին, գրելով 'ի վերայ ձեր զյատուկ պարտաւորութիւն ջանագիր լինել որպէս վասն բարեկարգութեան եւ յառաջագիմութեան ուսանողաց եւ 'ի նմին, նոյնպէս եւ ընդունել զաշակերտուհիս միանգամայն 'ի չբաւոր գերգաստանաց, եւ այն վկայութեամբ ծխատէր քահանայից նոցին. առ որ հրաւիրել զառանձին իմն մտադրութիւն ձեր, զի ընդունելութիւն եւ ընտրութիւն աշակերտուհեաց լինիցի գիտութեամբ Բարեջան Հոգաբարձութեանն Աղքատանոցի քաղաքիս եւ միանգամայն այնպիսի զգուշաւոր կարգաւ, զի մի յապայն ծագեսցի զըջումն արարմանց, աւելորդաբանութիւն ժողովրդոց, եւ որ մեծն է՝ խղճահարութիւն ընդդէմ արդարութեան եւ արժանաւորագոյն գատելաց: Զվերոգրելոյն ամենից ամենախոնարհաբար յայտնել 'ի գիտութիւն Վեհաստիճան Քահանայապետի Ազգիս: 'ի 16-ին Ապրիլի 1873 ամի, յԱղէքսանդրապոլ: Հմր. 760. (իսկականի վերայ գրած է) Անդամ Կառավարութեան Յովակիմ Առաջագահայ Կոստանայ:

Ուսուցչական ժողովն իսկոյն կարգադրութիւններ արաւ աշակերտուհիների ընտրութեան եւ ուսումնարանական տան համար: Վարձուեցաւ Պ. Նազարէթ Վեքիլեանցի տունը տարեկան 120 բուրլի վարձով: Աշակերտուհիների ընդունելութեան օրը նշանակուեցաւ Մայիսի 6-ը, որի համար կանխաւ

գրաւորապէս խնդրուեցաւ քաղաքիս Գեւորտատներից, Աղքատանոցի Հոգաբարձութիւնից եւ հոգեւորական դասից՝ նշանակած օրը ներկայացուցիչներ ուղարկել իւրեանց կողմից Հոգեւոր գպրոցի դահլիճն, որպէս զի աշակերտուհեաց ընտրութիւնն կատարուի անսխալ կերպով եւ արդարութեամբ: Կազմուեցաւ խնդրատուների ցուցակ, որի մէջ մանրամասն նշանակուեցան աշակերտացուների տարիքը, ծնողաց պարագմուհիք, կարողութիւնը, եւ որ քահանայի ծուխ լինելը՝ Յիշեալ ցուցակին համեմատ մինչեւ ընդունելութեան օրը, այսինքն Մայիսի 6 ր, ցանկացողների թիւնը հասաւ 123-ի:

Նշանակած օրը հասաւ մեծ բազմութիւն էր ժողովուել Հոգեւոր Գպրոցի սրահում, ըստ մեծի մասին կանայք: Ընդունելի աշակերտուհեաց վերաբերմամբ որոշուած էր. 1, 8 տարեկանից փոքր եւ 12 տարեկանից մեծ աղջիկ չընդունել. 2, ընտրութիւնը կատարել լինակով. 3, Քաղաքիս Աղքատանոցի ընդունած 12 որդեգրուհիներին նոյնպէս եւ ուրիշ անձանց որդեգրուհիներին առհասարակ ընդունել առանց լինակի. 4, ուսումնարանի աշակերտուհիներին հանգերձ չտալ. բայց Արքայնամ ընկերութեան օժանդակութեամբ տալ կարօտութիւն ունեցողներին գասական պիտոյք:

Այսպէս, լինակի ենթարկուեցան 73 օրիորդ, որոնցից ընդունուեցան միայն 22 օրիորդ, իբրեւ որդեգրուհիներ: Ով կարող է նկարագրել այն սրտայոյզ տեսարանը որ բացուեցաւ ընդունելութիւնը վերջանալուց յետոյ՝ մերժուածների կողմից:

Մինչ այս մինչ այն Պ. Ս. Բէգնազարեանը Հոգեւոր իշխանութիւնից տուած ժապաւինեալ մատեանը ձեռքին պտրտում եւ նուէրներ էր հաւաքում: Ժողովուրդը մեծ համակրութեամբ էր նայում այս գործի վերայ եւ խրախուսում էր ուսուցիչներին, որոնք առանց մի կոպէկի, լոկ յուսով կազմուրուած՝ ձեռնարկել էին այդ ծանր գոր-

ծր: Մեծ քաջալեր եւ գորալիզ էր նոցա համար եւ Գերապատիւ Պարզեանի համակրութիւնը, որ մինչեւ անգամ գրած էր իւր հեռաւոր ծանօթներին որ եւ է կերպով օգնել ձրիավարժից նորաբաց կարօտաւոր ուսումնարանին, եւ ամեն մի յարմար գէպքում խրախուսում էր նոցա ջանքերը. օրինակ՝ ուղարկելով ուսումնարանի Վարչութեանն Պ. Նիկողայոս Տէր Յակովբեանից յիսուն բուրլի գրամ, 50 օրինակ «Մայրենի լեզու» եւ 20 օրինակ «Թուաբանութեան ձեռնարկ» գրքոյկներ ստացած նուէրն իւր գրութեան վերջը յաւելում է այս գեղեցիկ խօսքերը. «Հապա ժրագարուք 'ի վաստակուհոգեւոր մշակութեան՝ ձեռք ժրաց զօրացուցանեն զտկարութիւնս ձեր 'ի դրամական պէտս: Երկինք վարձատրեսցէ զառաքինութիւնս նոցին, իսկ ապագայք ձեր 'ի ժամանակի հնձոց քաղցրաճաշակ պտղոցն գաստիարակութեան կեանս՝ 'ի խոնարհ երկրէ ընդ վերաթուրոցդ յերկինս առ հասարակ ցնծաջիք. զի մի է կետ երկոցունցդ ջանից՝ զմարդն բարոյական հրահանգօք պատրաստել յօրինաւոր անդամակցութիւն ընդարձակ գերգաստանի երկնաւոր Հօրն, որ զկատարելութիւն պահանջէ յիւրոց որդւոց»: 6-ին Յունիսի 1873 ամի, յԱղէքսանդրապոլ:

Այժմ՝ յառաջ եկաւ մի գժուարութիւն: Վարչութիւնը չէր կարողանում գտնել յարմարաւոր վարժուհի: Վերջապէս վարչութեան անդամներից մինը՝ Պ. Աղաբէգ Արշակունի յանձն առաւ գալ բնակիլ ուսումնարանի սենեակներում, որով եւ նորա ամուսինն Տիկին Եղիսաբէթ Արշակունի կարող կը լինէր կատարել վերակացուհի վարժուհու պաշտօնը եւ սովորեցնել ձեռագործութիւն ընդ հսկողութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Արղութեան ուսումնարանի վարժուհւոյ տիկին Զարուհի Գիւլումեանցի: Այսպէս եւ տնօրինուեցաւ Տեսչական պաշտօնը յանձնուեցաւ Պ. Մկրտիչ Արաբաջեանցին, որ նոյն միջոցին ամենից աւելի հեշտութիւն

ունէր այդ պաշտօնը կատարելու:

- 1, Մինաս քանանայ Տեր Խաչատրեանց
- 2, Մկրտիչ Արաբաշեանց
- 3, Աղաբեգ Արշակունի եւ
- 4, Ղազարոս Աղայեանց
- 5, Աարգիս Բեգնազարեանց
- 6, Հայրապետ Ղուկասեանց
- 7, Աբգար Գիւրումեանց (այժմ Մեսրոբ քանանայ)
- 8, Տիկին Զարուհի Գիւրումեանց
- 9, Տիկին Եղիսաբէր Արշակունի՝ օգնական վարժուհի եւ վերակացուհի:

Սորա ամենեքեան յանձն առին ծառայել ձրի: (Բացառութեամբ տ. Արշակունեոյ, որ պէտք է ստանար բնակարանից զատ տարեկան 100 ռուբլի ռոճիկ.)

Ընդունուած յիսուն աշակերտուհիք ամենքն էլ անգրագէտ էին, սորա կազմեցին մի պատրաստական դասատուն. ուսումնարանն բացուեցաւ 1873 թ. Մայիսի 20-ին, Հոգեգալտեան տօնի օրը:

«Արարատ» ամսագրի թղթակից Հանգուցեայ Յովհաննէս Մուշեղեանցն—այսպէս է նկարագրում այդ բացման համեստ հանդէսն. —այսօր ճաշու Ս. Պատարագից յետոյ տեղւոյս Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ արժանապատիւ Յաջորդն մեր խօսեցաւ մի գեղեցիկ համառօտ ատենաբանութիւն որով միաբանութեան օգտակարութիւնն ցոյց տալով կ'հրաւիրէր զժողովուրդըն միաբան սրտիւ աշխատել միշտ մտաւոր զարգացման միջոցների վերայ: Սուրբ սեղանոյն բոլորը շարուած էին կարգաւ տեղւոյս Ղազարամանեան Օրիորդական գրպոցի աշակերտուհիք եւ կերպէին եկեղեցական երգերն, ապա եւ սոցա վերայ յաւելան յիսունի չափ մատաղատի Հայ աղջկունք, որոնք բնարուած էին արդէն քաղաքիս ազգային գերդաստաններից Սահականոյշ նոր գպոցի մէջ դաստիարակուելու նպատակաւ: Երբ ժամերգութիւնն աւարտեցաւ, բոլոր աշակերտուհիք իւրեանց ուսուցիչներին, ուսուցչուհիներին եւ հոգեւորական դասու հետ գիմեցին գէպի նոր գպոցն աղջկանց, ընդնոսին եւ քաղաքացի պարոններ եւ տիկիներ: Արժ. Յաջորդն երբ մայթանքըն եւ օրհնութիւնն վերջացրուց, Ղազարամանեան Օր. Գպոցի աշակերտուհիք երգեցին գեղեցիկապէս «Հայրենեաց սիրով վառուած վեհ սրտեր» ազգային երգն: Ապա Հոգեւոր Գպոցի ուսուցիչ Պ. Մկրտիչ Արաբաշեանցն կարգաց մի գեղեցիկ ճառ, որով կ'բացատրէր դաստիարակութեան նշանակութիւնն. հոսկ յետոյ Հոգեւոր գպոցի Տեսուչ Պ. Բէգնազարեանցն ընթերցաւ յարգելի Պարոնների եւ Տիկիներին անուանքըն, որոնք նիւթապէս նպատամատոյց եղան նոյն գպոցին. այդ նուիրատուութեանց գումարն այժմս կ'հասնի մօտ 500 ռուբլու: Ի շարս նուիրատուաց ուշագրութեան արժանի են Պ. Ղազար Աղայեանց Ղազարամանեան Օրիորդաց գպոցի Տեսուչն, որ Սահականոյշ գպոցին մէջ բացի ձրի դասախօսութիւն յանձն առնելուց՝ կ'նուիրէ Ի նպատակ նոյն գպոցին գրքեր իւր աշխատութիւն եւ թարգմանութիւն 100 ռուբլի արժողութեամբ: Ենորհակալութիւն հրապարակաւ Պարոնին, որ գործով ազգային մանկուոյն յառաջողիմութեան գովելի օրինակ կ'ներկայանայ: Արքայինամ անդամներն նոյնպէս նուիրած են 50 ռուբլւոյ արժողութեամբ գրքեր, քաղաքիս աղքատանոցի Հոգաբարձութիւնն եւս խոստացել է տասնեւերկու օրգեգրուհի անենալ այդ գպոցի մէջ եւ այլն»:

Դասերը բաժանուեցան հետեւեալ կերպով.—

- Կրօն.
- Բարոյախօսութիւն.
- Հայոց Լեզու.
- Առարկայախօսութիւն.
- Թուարանութիւն.
- Գրութիւն եւ երգ.
- Ձեռագործութիւն.

րամանեան Օր. Գպոցի աշակերտուհիք երգեցին գեղեցիկապէս «Հայրենեաց սիրով վառուած վեհ սրտեր» ազգային երգն: Ապա Հոգեւոր Գպոցի ուսուցիչ Պ. Մկրտիչ Արաբաշեանցն կարգաց մի գեղեցիկ ճառ, որով կ'բացատրէր դաստիարակութեան նշանակութիւնն. հոսկ յետոյ Հոգեւոր գպոցի Տեսուչ Պ. Բէգնազարեանցն ընթերցաւ յարգելի Պարոնների եւ Տիկիներին անուանքըն, որոնք նիւթապէս նպատամատոյց եղան նոյն գպոցին. այդ նուիրատուութեանց գումարն այժմս կ'հասնի մօտ 500 ռուբլու: Ի շարս նուիրատուաց ուշագրութեան արժանի են Պ. Ղազար Աղայեանց Ղազարամանեան Օրիորդաց գպոցի Տեսուչն, որ Սահականոյշ գպոցին մէջ բացի ձրի դասախօսութիւն յանձն առնելուց՝ կ'նուիրէ Ի նպատակ նոյն գպոցին գրքեր իւր աշխատութիւն եւ թարգմանութիւն 100 ռուբլի արժողութեամբ: Ենորհակալութիւն հրապարակաւ Պարոնին, որ գործով ազգային մանկուոյն յառաջողիմութեան գովելի օրինակ կ'ներկայանայ: Արքայինամ անդամներն նոյնպէս նուիրած են 50 ռուբլւոյ արժողութեամբ գրքեր, քաղաքիս աղքատանոցի Հոգաբարձութիւնն եւս խոստացել է տասնեւերկու օրգեգրուհի անենալ այդ գպոցի մէջ եւ այլն»:

Այս միջոցին ուսումնարանի Վարչութիւնը ցանկալով, որ երբեւիցէ որեւէ կասկած կամ տարապարտ խօսք ու գրոյց չլինի ուսումնարանի անտեսական կառավարութեան եւ ճիշտ հաշուեկարութեան վերաբերմամբ՝ բարւոք համարեց որ գանձա-

պահի պաշտօնը յանձնուած լինի միշտ ժողովրդի միջից ընտրած մի վարի ու համարմունք վայելող անձի: Այս հիման վերայ վարչութիւնը խնդրեց յանձն առնուլ գանձապահութիւնը Պ. Յովհաննէս Սահարատեանցին, որ եւ համաձայնուեցաւ ուրախութեամբ:

Այսպէս հիմնուեցաւ ու կազմակերպուեցաւ աղքատիկ Հայ օրիորդաց համար այս ուսումնարանը—պտուղ յոսոյ եւ աշխատանոց ուսուցչաց կողմից եւ համահրուկրութեան ու օգնութեան՝ ժողովրդի կողմից:

Սորանից յետոյ նա զօրացաւ ու շարունակուեցաւ մինչեւ այսօր, ամբողջ տասն տարի, միայն մի տարի 1877 թ. ինչպէս եւ ուրիշ ուսումնարաններ, փակ մնաց՝ վերջին Ռուս—Թուրքական պատերազմի յառաջացած զժուարութեանց պատճառով՝ հակառակ վարչութեան ցանկութեանը:

Այս տասնամեայ ժամանակամիջոցում արգարեւ գտնվում էին անձինք, որ կասկած էին յայտնում ուսումնարանի հաստատութեան ու տեսականութեան վերայ, ըստ որում նա պահպանվում էր լսի մի քանի ուսուցչաց ձրի աշխատութեամբ. իսկ այդպիսի եռանդը կամ անձնուիրութիւնը գիւրաւ կարող էր դադարել այս կամ այն պատճառով. եւ ահա ուսումնարանը պիտի փակուէր հարկաւ, չունելով ոչինչ նիւթական հաստատ ապահովութիւն: Այլին մինչեւ անգամ անձինք, որոնք կասկածամտութիւն ներշնչելով այլոց մէջ՝ ամենեւին գրգուած չէին առ այս բարի ձգտումներից: Սակայն՝ այս ամենը չկարողացաւ վնասել ուսումնարանի գոյութեանն, ըստ որում համահրոզների թիւը մեծ էր եւ վարչութեան հաստատամտութիւնը տոկուն:

Թէպէտ եւ առանձին այս գրուածքի վերջը պէտք է ցուցակագրուի ուսումնարանի տասնամեայ ելեւմտից հաշիւը, բայց թող յառաջ բերենք այստեղ զանազան ժամանակներում ՚ի պաշտպանութեան ուսում-

նարանի եղած զգալի օգնութիւններն, որպէս ապացոյց թէ յիսունի հասարակութեան համահրութիւնն ու հաւատք քանի գնում՝ աւելանում էր գէպի այդ կարեւոր հաստատութիւնը:

1, Երեւանցի Պ. Ստեփան Երեմեանց 1874 թ. Սեպտեմբերի 12-ին ուղարկեց Վարչութեանը մի հարիւր ռուբլի հետեւեալ գրութեամբ.— «Ի նշան սիրոյ եւ շնորհակալութեան Ալեքսանդրապօլում բնակող ընկերներիս, նուիրում եմ Սահականուշեան Օրիորդական ուսումնարանին հարիւր ռուբլի»:

2, Ալեքսանդրապօլում մէջ քանի մի տարի առաջ սկսուած «Արքայինամ» կոչուած ընկերութեան կառավարիչներն՝ ինն հոգի նուիրատու անձանց հաճութեամբ եւ Հոգեւոր Կառավարութեան միջոցով, այսինքն պատճառական ճանապարհով, գարձուցին յօգուտ ուսումնարանին իրանց մօտ աւելացած գումարն 700 ռուբլի, այն պայմանով, որ անձեռնմխելի մնայ սորանից 400 ռուբլին, որ Վիճակային Հոգեւոր Գպոցի սեպհական 400 ռուբլու հետ միասին պէտք է գործադրուի գպոցական գրախանութի մէջ, որպէս զի գոյացած արգիւնքից հոգացուին անխտրաբար երկու գպոցների օրոց եւ չբաւորաց ուսումնական կարիքները՝ համաձայն նուիրատուաց սկզբնական նպատակին:

3, Հանգուցեայ Սիրական—տղա Գորոյեանցն մահուանից առաջ կտակեց յօգուտ ուսումնարանի 200 ռուբլի, եւ ստացուեցաւ գրեթէ երկու տարի յետոյ՝ կտակակատարների ցանկութիւնից անկախաբար յառաջացած զժուարութեանց պատճառով:

4, Հանգուցեայ Արշակունի Նալեանցն մահուանից առաջ կտակել էր 200 ռուբլի, որ մնում էր հանգուցելոյ եղբարց մօտ տոկոսով մինչեւ անցեալ 1882 թ. Սեպտեմբեր ամսին:

5, Հանգուցեայ Մանուկ Արշակունի մահուանից առաջ 1878 թ. կտակեց յօգուտ ուսումնարանի 200 ռուբլի, որ մատոյց Վար-

չութեանը նորա ամուսին Տիկին Քայի Արշակունին նոյն թուի Ապրիլի 6-ին:

6. Պատերազմի ժամանակ քաղաքի մէջ կազմուած սենեկացոյց մասնաժողովը 1878 թ. Ապրիլի 22-ին, համաձայն հասարակական վճռոյ՝ ուղարկեց յօգուտ Ուսումնարանին՝ 340 ռուբլի:

7. Պարոն Աւետիք Բարտաշեանց ՚ի նշան իւր համակրութեան առ Սահականուշեան ուսումնարանն նուիրեց յօգուտ նոյն ուսումնարանի Սեպտեմբերի 26-ին 50 ռուբլի:

8. Հանգուցեալ Յովհաննէս Մկրտչեանցն մահուանից առաջ կտակեց յօգուտ Ուսումնարանի 50 ռուբլի, որ եւ մատուցին վարչութեանն նորա եղբարք Սահակ եւ Կարապետ Մկրտչեանք:

9. Պարոնայք Կարապետ եւ Տիգրան Տիգրանեանք իւրեանց հանգուցեալ—եղբոր Վարդանայ յիշատակն մի բարեգործութեամբ մշտնջենաւորելու համար, նուիրեցին ուսումնարանին 400 ռուբլի, որ եւ մատուցին Վարչութեանն 15-ն Յունվարի 1879 ամի:

10. Եղբարք Յովհաննէս, Հաջիպապ եւ Մկրտիչ Իսպիրեանք ՚ի յիշատակ իւրեանց հանգուցեալ եղբորն՝ Տիգրանայ 1879 թ. Դեկտ. նուիրեցին 40 ռուբլի:

11. Պ. Վաչերիան Շահգուբաթեանց նուիրեց յօգուտ ուսումնարանին 1879 թ. Դեկտեմբերի 31-ին 150 ռուբլի:

12. պ. պ. Մահտ. Գէորգ եւ բժիշկ Աւետիք Բարայեանք ՚ի յիշատակ իւրեանց հանգուցեալ մօրն՝ Մարգարտի՝ նուիրեցին յօգուտ ուսումնարանի 100 ռուբլի 1879 թ. Սեպտեմբերի 1-ին:

13. Հանգուցեալ Մահտեսի Մկրտիչ—աղա Բարայեանցն մահուանից առաջ կտակեց յօգուտ ուսումնարանի 250 ռուբլի. որ եւ մատուցին հանգուցելոյ որդիքն պ. պ. Գէորգ եւ բժ. Աւետիք Բարայեանք 1880 թ. Մարտին:

14. Արրահամ Մատակեանց նուիրեց յօգուտ ուսումնարանի մի հատ 100 ռուբլիանոց Արբունի զբամանոցի 5% տոմսակ Ա.

րեւելեան երկր. փոխառութեան 1880 թ. Ապրիլի 18-ին:

15. պ. Եղիազար Սանոյեանց նուիրեց—յիշատակ իւր հանգուցեալ ամուսնոյն՝ Շողակաթայ 40 ռուբլի, 1880 թ. Յունիսի 14-ին:

16. պ. Յովհաննէս Միրաբեանցը աւարտելով ուսման ընթացքը Թիֆլիսու Ռէալական ուսումնարանում ՚ի յիշատակ այս ուրախաբիթ յաջողութեան 1880 թ. Յունիսին նուիրեց ուսումնարանին 40 ռուբլի:

17. պ. Յովհաննէս Ելագեանց 1881 թ. Յունուարի 15-ին մատուցանելով 25 ռուբլի, խոստացաւ տարուց տարի 25-ական ռուբլի նուիրել յօգուտ ուսումնարանի, որեւ կատարում է մինչեւ հիմայ:

18. Քաղաքային Դեպուտատներն 1881 թ. Նոյեմ. 18-ին գրութեամբ ուղարկեցին վարչութեանն 403 ռուբլի 50 կոպէկ, համաձայն հասարակական ժողովի վճռին*):

19. պ. Յովհաննէս Սիմեօնեանց իւր անուան յիշատակի համար, նուիրեց ուսումնարանին 1882 թ. Յունուարի 8-ին 20 ռուբլի:

20. Մահտեսի Կարապետ Իւզբաշեանց ՚ի մշտնջենական յիշատակութիւն իւր՝ նուիրեց ուսումնարանական տան ինութեան փայտեղէն ծախուց համար 1087 ր. 50 կոպէկ, 1882 թ. Ապրիլին:

21. պ. պ. Յովհաննէս, Մկրտիչ եւ Կա-

* Այս գումարը ժողոված էր Ռուբինեան Ամբրոսիոս Վարդապետի Բանալիք Երկրագործական դպրոցի համար նորա ներկայութեամբ և թողնուած էր ժողովարարների մօտ ց'պահանջ: Բայց երբ յիշեալ դպրոցի բացումն շատ տարակուսելի երեւեցաւ, նուիրատու հասարակութիւնը բարեօրհան համարեց նոյն գումարը յանձնել Սահականուշեան Օրիորդական ուսումնարանին այն պայմանով, որ երկը տարի պահէ իրրեւ աւանդ, և եթէ մինչև այդ ժամանակ գեր. Ռուբինեանը փաստերով կապացուցանէ թէ յիշեալ Դպրոցը բացուեցաւ՝ դարձնել նորան 403 ր. 50 կոպէկ գումարն, իսկ եթէ ոչ, այդ գումարը մնայ անդառնալի սեպհականութիւն Սահականուշեան ուսումնարանի:

րապետ Տէր Դաւթեանք ՚ի յիշատակ իւրեանց հանգուցեալ հօր՝ Դաւիթ ա. քահանայի նուիրեցին ուսումնարանին 1882 թ. Մայիսի 26-ին 100 ռուբլի:

22. Մահտեսի Գիւզալ Ասանթթեանց նոյն շինութեանն օգնելու նպատակաւ ՚ի յիշատակ իւր հոգւոյ նուիրեց 1882 թ. Հոկտեմ. 7-ին 100 ռուբլի:

23. Հանգուցեալ Արրահամ Ունջեանց մահուանից առաջ կտակեց յօգուտ ուսումնարանին 200 ռուբլի, որ եւ մատուց Վարչութեանն 1882 թ. Նոյեմ. 11-ին նորա ամուսին Տիկին Քայիանէ Ունջեանցն:

Այսչափս այստեղ թող բաւական համարուի թէ բարերար անձանց պատուաւոր յիշատակի եւ թէ հասարակութեան համակրանաց ապացուցի համար:

Աւելորդ չէ յիշել նաեւ, որ ամենայն յարմարաւոր դէպքում եւս հասարակութիւնը ցոյց է տուել առանձին պատրաստականութիւն նպաստելու ուսումնարանին: Ուսուցչական խմբի տուած թէպտրոնական ներկայացումները, տարեկան հարցաքննութիւններից յետոյ կատարուած վիճակախաղերը, որ ուսումնարանական եկամտից գլխաւոր աղբիւրներն են եղած, երբէք անտես չեն արուած հասարակութեան կողմից: Նոյպէս եւ ուսուցիչներն երկու անգամ «Աւետիս» ման գալիս եւ վերջին անգամ ուսումնարանական տան շինութեան համար նուիրատուութեան մատենը ման ածելիս, նա չէ մերժել իւր օժանդակութիւնն ըստ կարողութեան: Մինչև անգամ Ռուս թատերասիրաց խումբը ժամանակ ժամանակ մտաբերէլ է Սահականուշեան ուսումնարանը: Այդպէս էլ 1878 թ. ձմեռը Քաղաքային Կրթութեան անդամներին իրանց ազատ ժամերի զբաղմանաց առատ արդիւնքից բաւականին մասն հանեցին նորան:

Այսպէս ահա Աղէքսանդրապօլու Հայ հասարակութիւնն իւր արժանաւոր ուշադրութեամբ միշտ քաջալերել է Սահականուշեան ուսումնարանի պաշտպանութեան գործում

նոյն ուսումնարանի Վարչութեան ճգունքը. Վարչութեան, որ միշտ շնորհակալու զգացմունքով պիտի յիշէ այդ իւր համար թանկագին համակրութիւնը:

Բ.

Ուսման կարգադրութիւնք յրեքացս տասն ամաց (1873—1883 ր.)

Ա). Առաջին իսկ տարու սկզբում Վարչութիւնը տեսնելով, որ ընդունուած աշակերտուհեաց մէջ կան ոմանք գրագիտութեամբ եւ հասակով աւելի բարձր միւսներին, որոշեց կազմուած պատրաստական դասարանը բաժանել երկու բաժանմանց—գրագէտների եւ անգրագետների: Առաջին մէջ թուով քիչ էին աշակերտուհիք, երկրորդի մէջ շատ: Երկու բաժանմանց հետ էլ մի ժամանակ պարապում էին նոյն սենեակում: Զեռագործութիւնը, Երգեցողութիւնը, Աւարկայախօսութիւնը եւ Բարոյակրթական պատմութիւններն ընդհանուր էին երկու բաժանմանց համար:

Դասատուութիւնը շարունակուեցաւ մինչև Յունիսի վերջն: Այնուհետեւ Յունիս եւ Օգոստոս ամիսներին ուսումն առ ժամանակ դադարեցաւ եւ Սեպտեմբերի ամիսն նորից սկսուեցաւ:

Տարուան սկզբում ընդունուած էին որոշ թիւ աշակերտուհեաց—50 հոգի, բայց տարուան մէջ ըստ առանձին թախանձանաց ընդունուեցաւ մի հոգի եւս: Այս 51 հոգուց 1873—74 ուսումնական տարու հրապարակական հարցաքննութիւններից յետոյ՝ 14 աշակերտուհի գրագէտների բաժանմանից արժանի համարուեցան փոխուել Ա. Դասարան: Սակայն Ա. դասարան բանալու համար նիւթական միջոցներն էլ պէտք է աւելանային. իսկ ըստ հիմնական կանոնաց՝ Վարչութիւնն միայն ձրի աշակերտուհիք պիտի ընդունէր եւ տղքատ դասակարգից: Այս դժուարութեան առաջն առնելու համար Վարչութիւնն ստիպուած էր մի նոր

իրաւունք խնդրել Հոգեւոր իշխանութիւնից, որ խնդրեց եւ ստացաւ, ինչպէս կը տեսնենք իւր տեղը:

Բ). Ա. դասարանն բացուեցաւ Հետեւեալ 1874/75 ուսումնական տարին:

Դասարանը փոխած աշակերտութիւններից 4 հոգի այլ եւս չկամեցան շարունակել ուսումն' անական հանգամանքներով. մնացին Ա. դասարանում 10 հոգի. իսկ Պատրաստականում որ դարձեալ երկու բաժանումն ունէր, նոր ընդունուածների հետ միասին եղան 60 հոգի: Ընդ ամենը 70 աշակերտութիւն:

Հին ուսուցիչներից թողին իրանց պաշտօնը Պ. Արգար Գիւլումեանց եւ իւր ամուսինն տիկին Զարուհի Գիւլումեանց՝ քաղաքից բացակայելու պատճառով: Աւսումնական տարու վերջը Վարչութիւնը տարաբաղգաբար զրկուեցաւ իւր հիմնադիր անդամների մէկից—Մինաս քաջանայ Տէր Խաչատրեանցից, որի մահն առհասարակ զգալի կորուստ եղաւ տեղական Հոգեւոր Աւսումնարանների համար: Նոր դասեր յանձն առին Օր. Եւփիմէ Պետրովա, վարժուհի Արզուսեան Օր. Աւսումնարանի (վարձով) եւ պ. պ. Աղաբէգ Ամիրեանց, Յարութիւն Տէր Սարգսեանց, Մակար Տէր Սարգսեանց, Նազարէթ Նաւբանդեանց (այժմ Արիստակէս քաջ.) եւ Աղէքսանդր Մխիթարեանց: (Զրի): Տեսչական պաշտօնը այս տարի եւս կատարում էր պ. Մկրտիչ Արաբաշեանցն:

Այս տարին Ա. դասարանում սկսուեցաւ Ռուս լեզուի դասատուութիւնը, առարկայախօսութեան դասերին կցորդուելով շարունակուեցաւ հայրենագիտութիւն, որի մէջ ուշք էր դարձվում գլխաւորապէս աշխարհագրական տարրական գիտելեաց վերայ. եւ աւելացան գծագրութեան դասեր:

Տարուան ընթացքում Ա. դասարանից 1 իսկ Պատրաստականից 7 աշակերտութիւն անական պատճառներով թողին ուսումնարանը: Մնացածներից 7 հոգի աւարտեցին Սահականուշեանի համեստ ուսման ընթացքը եւ

եւ 17 հոգի փոխադրուեցան Ա. դասարան:

Գ. Հետագայ 1875/76 ուսումնական տարին նախկին ուսուցիչներից դասերը թողին Պ. Յարութիւն Տէր Սարգսեանց, Նազարէթ Նաւբանդեանց, Օր. Եւփիմէ եւ տիկին Եղիս. Արշակունի. սոցս փոխարէն դասեր յանձն առին պ. պ. Արտաշէս Յակոբեանց, Սարիբէգ Տէր Մելքիսեղեկեանց, Յովհաննէս Արգարեանց (այժմ Խորէն քաջանայ) եւ Ա. Եղեկեանց, ամենքն էլ ձրի: Իսկ Վարժուհի հրաւիրուեցաւ Օր. Սոփիա Սանդեանց, նոյնպէս ձրի եւ տեղափոխուեցաւ ծնողաց հետ միասին ուսումնարանի շինութիւնը. իսկ տիկին Փերրոնիա Տէր Մելքիսեղեկեանց, Վարժուհի Արզուսեան Օր. Աւսումնարանի, յանձնառու եղաւ երբեմն երբեմն այցելել ձեռագործի դասերը եւ խորհուրդներով օգնել Օր. Սանդեանցին, որ գեռ եւս անփորձ էր պաշտօնի մէջ:

Այս անգամ պ. Մկրտիչ Արաբաշեանցը դժուարութիւն յայտնեց շարունակելու տեսչական պաշտօնը, ուստի Վարչութիւնը յայտնելով իւր շնորհակալութիւնը նորա երկամեայ պաշտօնավարութեան համար՝ տեսչի պաշտօնը յանձնեց պ. Հայրապետ Ղուկասեանցին:

Աւսումնարանի մէջ աւանդելի առարկաները նոյնն էին. միայն հայրենագիտութեան դասերի բովանդակութիւնն, ըստ որոշման մանկավարժական ժողովոյ, աւելի ընդարձակուեցաւ. այսինքն բացի աշխարհագրականից աւելացան նաեւ տարրական գիտելիք բնագիտութիւնից եւ կենսագրական գրուցատրութիւնը նշանաւոր պատմական անձանց:

Տարուան սկզբում Ա. դասարանի մէջ կային 19 աշակերտութիւն, իսկ Պատրաստականում (երկու բաժանումները) 46. սորանցից 5 հոգի անական պատճառներով թողին ուսումնարանը:

Աւսումնական տարու վերջերը՝ հրապարակական հարցաքննութիւններից յետոյ՝ մանկավարժական ժողովոյ որոշմամբ 12 աշակերտութիւն աւարտեցին ուսումնարանի դա-

սընթացը, իսկ Պատրաստականի Բ. բաժանմանից փոխադրուեցան Ա. դասարանը 16 հոգի:

Վարչութիւնը տեսնելով, որ ինքը միջոց չունի Աւսումնարանի ուսման ընթացքը ընդարձակել, մտածեց Սահականուշեանն աւարտող չքաւոր աշակերտութիւններից աւելի արժանաւորների համար մի ճանապարհ գտնել իրանց ուսումն շարունակելու, ուստի 1876 թուի յուլիսի 8-ին գիմեց Արզուսեան Օր. Վարչութիւնը Հոգաբարձութեանը յետագայ գրութեամբ. — «Ի Սահականուշեան Օրիորդական դպրոցի յառաջին դասատան գոն ինն ընդունակ եւ բաւականաչափ պատրաստեալ աշակերտութիւն, որոց վասն թէ եւ կարի իմն հարկաւոր համարի բանալ եւ զայլ դասատուն, բայց եւ ոչ միով իւրք առ այդ ձեռնտու են միջոցը դպրոցին, իսկ արձակել զգոսա այդու եւ եթ ուսմամբ եւ կամ յայդմիկ դասատան եւս սահմանել կրկին բաժինս, որում անձեռնտու է նաեւ անձկութիւն տեղւոյն, զրկանք են մեծ եւ արգելք յառաջագիմնութեան նոցին եւս եւ վիշտ սրտիցս, ուստի վարչութիւն այնր դպրոցի այսու պարտք համարի խնդրել ՚ի Հոգաբարձութեանէդ բարեհաճի ազգասիրաբար որպէս ձրիավարժ ընդունել զնոսա յԱրզուսեան Օր. դպրոցի, եւ տալ զընթացս յառաջանալոյ նոցա ՚ի կարեւոր ուսմանս, որովհետեւ յաւելով զթիւ կրթեալ Օրիորդաց ՚ի չքաւոր դասակարգէ Հայ ժողովրդոց բազաքիս յաւելուլ նաեւ զարդիւնս եւ զպարծանս Արզուսեան դպրոցի: Առ յարգանս այսր ամենակարեւոր եւ ազգաշահ խնդրոյ վստահ գտնով բոլորովիմբ, ոչ անպատշաճ համարի Վարչութիւնս ընդ սմին առաջի առնել Հոգաբարձութեանդ եւ զանուանական ցուցակ վերտողեալ աշակերտութեանց գրեալ կարգաւ ըստ չափու աստիճանի ընդունակութեան նոցին վերուստ ՚ի վայր, յորոց են զարժանաւորն, եթէ պէտք իցին ՚ի դպրոցիդ, կարէ Հոգաբարձութիւնդ ըստ իւրում արժանազատու-

թեան համադասել ՚ի կարգս Արզուսեան որդեգրութեանց»:

Այս գրութեանն ՚ի պատասխանի Արզուսեան Վարչութեան մեծարգոյ Հոգաբարձութիւնը, նոյն թուի Օգոստոսի 3-ին, յայտնեց հետեւեալը. — «Ի Հոգաբարձութեանս լուան զգրութիւն Զեր, յՏուլիսի անցելոյ համարաւ 21, որով առաքեալ զանուանական ցուցակ ինն չքաւոր աշակերտութեանց Վարչութիւնը խնդրէր ընկալնուլ զնոսա յՕրիորդական դպրոցի Ղահրաման իշխանի, ՚ի թիւս ձրիաթոշակ աշակերտութեանց նորին ՚ի յարգանս բացատրեալ ՚ի գրութեան գորին հանգամանաց: Կարգաւորեցին, նախ՝ առ ՚ի յաւերժացուցանել զյիշատակ իշխան Ղահրամանայ՝ երկայնաբազուկ Արզուսեանց՝ ընկալնուլ յՕրիորդական դպրոցիս ՚ի թիւս աշակերտութեանց նորին զցուցակագրեալ ձրիաթոշակ աշակերտութեան Սահականուշեան դպրոցի թողնուլ զհոգացողութիւն հանդերձից եւ այլ ուսումնական պիտոյից վերջնոցս ծնողաց եւ բարերարաց նոցին. եւ երկրորդ՝ զվերոյգրելոցն այսու հաղորդագրութեամբ ծանուցեալ Վարչութեանդ Սահականուշեան Վարչութեան հրաւիրել զառաջարկեալ ինն օրիորդս ՚ի մէկն Սեպտեմբերի տարուոյս ընդ ձեռն միոյ յանդամնց իւրոց ամեալ յԱրզուսեան դպրոցն յանձնել միոյ ՚ի վերակացուացն, որոց պատուէր աւանդի առ այն ՚ի Հոգաբարձութեանէ»: (Իսկականի վերայ գրած):

Հոգաբարձուք՝ Կարապետ Անանիեանց, Ե. Յովհաննէսեանց:

Վարչութիւնը գոհութեամբ սրտի կարգաց այս հաղորդագրութիւնն եւ իսկոյն հարկաւոր կարգադրութիւնն արաւ յիշեալ օրիորդներին ուղարկելու Արզուսեան դպրոցն:

Գ. Աւսումնարանի բացման չորրորդ տարին, այն է 1876 թ. ուսման դասընթացի մէջ առանձին փոփոխութիւն չեղաւ: Բայց մի քանի փոփոխութիւններ եղան դասատու ուսուցչաց մէջ: Անցեալ տարուան դա-

սատուներէն ըստ մնարանը թողին պ. պ. Ղազ. Աղայեանց, Աւետիք Եղեկեանց (քաղաքից բացակայելու պատճառով) եւ Արտ. Յակոբեանց: Օրիորդ Սօփիա Սանդեանց նոյնպէս թողեց դասերը: Սոցա փոխանակ դասեր յանձն առան պ. պ. Ալ. Սիմէօնեանց, Աստուածատուր Խանգատեանց, (այժմ Խորէն քաջ. Մ. Ղարաքիլիսայում) եւ Վարոս Գեօնջեանց: (այժմ Մեսրոբ քաջանայ*) Զեռագործութեան վարժուհու պաշտօնին՝ դարձեալ հրաւիրուեցաւ տիկին Եղ. Արշակունին, որ մի չափաւոր վարձ պիտի ստատար, միւսները յանձն առին ձրի ծառայել: Տեսչական պաշտօնը տարուան սզկբում վարում էր դարձեալ պ. Հայրապետ Ղուկասեանցը: Բայց սա 1877 թ. յունուարին յայտնելով՝ որ ազատ ժամեր չունենալու պատճառով շատ դժուարանում է իւր պաշտօնն արժանաւոր հսկողութեամբ շարունակել, ինդրեց ազատ կացուցանել իրան տեսչութիւնից: Եւ թէպէտ Վարչութիւնը հարկաւոր էր համարում, որ նա չթողու պաշտօնը, բայց երբ նա վերջնականապէս հրաժարուեցաւ՝ այն ժամանակ տեսուչ ընտրուեցաւ պ. Աղաբէգ Արշակունին, որ թէեւ նոյնպէս շատ ազատ ժամեր չունէր, բայց ուսումնարանի շինութեան մէջ բնակուելով

աւելի յարմարութիւն ունէր ՚ի մօտոյ հրակիւ ուսումնարանի ներքին բարեկարգութեան վերայ: Այս տարի Ա. դասարանի աշակերտուհեաց թիւն էր 20. Իսկ Պատրաստականինը 39, որոնցից 2 հոգի տարուան ընթացքում թողել էին ուսումնարանը: Տարեկան հրապարակական հարցաքննութիւններից յետոյ Պատրաստականի Բ. բաժանման աշակերտուհիներից 17 հոգի փոխուեցան Ա. Դասարանը. իսկ այս դասարանի 20 աշակերտուհիներից 17 հոգի աւարտեցին, որոնցից 6 ըն Վարչութեան կողմից առաջարկուեցան Արղութեան դպրոցի Հոգաբարձութեանն՝ նախընթաց ամի որոշման համաձայն եւ ըզուուեցան: Ե. 1877 թ. ինչպէս վերը յիշուեցաւ, վերջին Ռուս-թիւրքական պատերազմից յառաջացած դժուարութեանց պատճառով ուսումնարանը փակ մնաց: Գործի դժուարութիւնը գլխաւորապէս յարմարաւոր տուն չգտնուելն էր, թէեւ Վարչութիւնն գործ դրաւ ամեն հնարաւոր միջոցները: Զ. Պատերազմը դադարեցաւ: Թէպէտ այժմ էլ հեշտ չէր ամենեւին որեւիցէ յարմարաւոր տուն գտնելը, այսուամենայնիւ ուսումնարանն էլ չէր կարելի այս 1877 թ. ուսումնական տարին եւս փակ թողնել: Վարչութիւնը բաւականին թանգ վարձով հարկադրուեցաւ բռնել էլի առաջուան շինութիւնը: Ուսումնարանը բացուեցաւ սովորական ժամանակը, Սեպտեմբեր ամսին: Դասատուների կազմակերպութեան մէջ հետեւեալ փոփոխութիւնն եղաւ: Տիկին Եղիսաբէթ Արշակունին բոլորովին թողեց ուսումնարանը: Սորա փոխանակ Վարչութիւնը հրաւիրեց Արղութեան ուսումնարանի նախկին օգնական վարժուհի Տիկին Աշխէն Տէր Սարգսեանցին, որ տնով փոխադրուեցաւ ուսումնարանի շինութիւնը: Բացի ստորանից քաղաքից բացակայելու պատճառով դասերը թողին--պ. պ. Յովհաննէս Արգարեանց եւ Աստուածատուր Խանգատեանց,

*) Պ. Վարոս Գեօնջեանցն 1876 թ. Մարտից մինչեւ ուսումնական տարու վերջն եւս դաս տուաւ ուսումնարանի մէջ՝ փոխանակ Պ. Ղազ. Աղայեանցի, երբ այս վերջինն ընտանեկան հանգամանքներից ստիպուած՝ բոլորովին թողեց Աղէքսանդրապօլ եւ գնաց Թիֆլիս: Նոյնպէս է փոխանակ պ. Արտ. Յակոբեանցի, որ նոյն ժամանակն անձնական պատճառներով թողեց դասերը: Պ. Գեօնջեանցն իւր աւանդած դասերի համար ստանում էր չափաւոր ուձիկ. իսկ ներկայ թուականին Վիճակային Դպրոցի Հոգաբարձութեան եւ Սահականուշեան ուսումնարանի Վարչութեան մէջ կայացած համաձայնութեամբ, որով նոյն Վարչութեան անդամներից ոմանք աւելի դասեր էին յանձն առած Վիճակային Դպրոցում: Պ. Գեօնջեանցն իւր ուձիկը պիտի ստանար յիշեալ Դպրոցի Հոգաբարձութիւնից:

իսկ նոր դասեր յանձն առին Մինաս քաջանայ Տէր Պետրոսեանց, Այգալարգ Ասլանեանց եւ Ամիրան Մադինեանց: Այս ուսումնական տարին ուսումնարանը տեսուչ չկարողաւ ունենալ եւ կառավարուեցաւ Մանկավարժական խորհրդի հսկողութեամբ: Աւանդելի առարկայից ծրագրի մէջ ոչինչ փոփոխութիւն չէ եղած. միայն Ա. դասարանում մնացող եւ նոր փոխադրուած օրիորդների զարգացման մէջ Ռուս. լեզուից տարբերութիւն լինելով՝ նոյն դասարանի աշակերտուհիք երկու բաժանումների բաշխուեցան, որոնցից իւրաքանչիւրի ուսուցիչ չը զատ էր: Տարուան սկզբում Ա. դասարանում կային 14 աշակերտուհի, սոցանից մինը տնական հանգամանքներով թողեց ուսումնարանը, իսկ Պատրաստականում կային 64 աշակերտուհիք, որ մնացին մինչեւ վերջը: Տարեկան հրապարակական հարցաքննութիւններից ժողովոյ որոշմամբ Ա. դասարանի 13 աշակերտուհիներից 10 հոգի աւարտեցին ուսման ընթացքը որոնցից 7-ին Վարչութիւնն առաջարկեց Արղութեան Օր. Դպրոցի Հոգաբարձութեանն՝ նոյն դպրոցն ընդունուելու համար. իսկ Պատրաստականի 64 աշակերտուհուց փոխուեցան Առաջինը 31 հոգի: Միեւնոյն ժամանակ Վարչութիւնը մտածում է, որ ուսումնարանի միջոցներն այժմ փոքր ՚ի շատէ կը ներեն ուսումնական ծրագիրն ընդարձակելու մի դասարան աւելացնելով, կարելի կը լինէր ընդունելի աշակերտուհեաց թիւն էլ շատացնել: Այս մասին երկար խորհրդածելով՝ Վարչութիւնն եկաւ այն եզրակացութեան, որ առ այժմ բարձրացնէ դասարանների նշանակութիւնը՝ աշակերտուհեաց զարգացման չափն եւս համապատասխան անելով դասարանների նշանակութեան: Ըստ այսմ որոշուեցաւ Պատրաստականին յաջորդող դասարանից կազմել Պատր. Դասատ. երկրորդ բաժին--նոյն

դասերի համար աւելի շատ պատրաստութիւն ունեցող աշակերտուհիներով, քան թէ անուանել նորան Ա. դասարան, ուր լինէին փոքր պատրաստութեամբ աշակերտուհիներ: Իսկ գալոց ուսումնական թուականին, եթէ կողմնակի արգելաութիւններ չեն պատահել՝ աւելացնել մի դասարան եւս, որ այն ժամանակ կը կազմէ Ա. դասարանը: Ե. Այս եօթներորդ ուսումնական տարին 1878 թ. ուսումնարանը պէտք է փոխադրուէր ուրիշ մի այնպիսի շինութիւն, ուր երկու մեծ սենեակ լինէին, պատրաստական դասարանի երկու առանձին բաժինների համար: Վարչութիւնը շատ թանգ գնով վարձեց Կար. եւ Տիգ. Տիգրանեանների տունը, որ թէեւ աւելի ընդարձակ էր, քան առաջուան տունը, բայց դարձեալ մեծ անյարմարութիւններ ունէր: Ներկայ թուականին՝ նախկին ուսուցիչներից դասերը թողել էին քաղաքից բացակայելու պատճառով Պ. Պ. Ա. Մանգինեանց, Այգ. Ասլանեանց եւ Ալ. Սիմէօնեանց, նոյնպէս եւ Վարոս Գեօնջեանց: Սոցա փոխարէն յանձն առին ձրի դասեր Պ. Պ. Գեղամ Տէր Պետրոսեանց, Գրիգ. Շահբաղդեանց, Գ. Բունիաթեանց եւ կրկին Յարութիւն Տէր Սարգսեանց, իսկ վարձով Պ. Ալէք. Մխիթարեանց: Բացի սորանից աւելացան Վարժուհիների թիւն եւս: Պէտք է ասել, որ նախընթաց 1877 թ. ուսումնական տարին Ալէքսանդրապօլու Արղութեան Օր. դպրոցի համար ըստ ուսումնականին ամենարդիւնաւոր տարիներից մէկն էր: Այդ թուականին աւարտեցին յիշեալ Դպրոցը գոհացուցիչ պատրաստութեամբ բաւականաթիւ օրիորդներ, որոնցից մեծ մասը յետագայ տարին մտան ծառայելու ոմանք Արղութեան, ոմանք Սահականուշեան եւ մէկը Կարուց Օրիորդական դպրոցները: Այսպիսով ահա նոցանից չորս հոգի Վարչութեան խնդրանօք Սահականուշեանը մտան ձրի ծառայելու դասարանաց կարգապահ եւ օգնական Վարժուհիների

պաշտօնով. այն է՝ Օրիորդը Վեր. Բազազեանց, Հայկանդուխտ Արաբաջեանց, Փերրոնիա Աջամեանց եւ Հռիփսիմէ Աղաջանեանց: Սոցանից Օր. Բազազեանցն յանձն առաւ եւ Հայոց Վայելչագրութեան դասեր:

Տարուան սկզբում (Սեպտեմբերի 4) օրագրական որոշմամբ Վարչութիւնը խնդրեց Վիճակային Հոգեւոր եւ Արդութեան օր. դպրոցների տեսուչ Պ. Աբխտղոս Յովհաննիսեանցին, Սահականուշեանում եւս յանձն առնուլ տեսչի պաշտօնը, որեւ համաձայնեցաւ ուրախութեամբ:

Աւանդման առարկաները սովորականն էին, միայն սոյն տարի, իբրեւ օժանդակութիւն Հայոց լեզուի, երկու դասարաններումն էլ աւելացան «Կրթական Վիպակօսութեան» առաձին դասեր:

Տեսչի առաջարկութեամբ եւ Վարչութեան հաւանութեամբ փոխուեցաւ աշակերտուհեաց միաթիւրթ վկայականների ձեւն եւ որոշուեցաւ տալ դոցա փոխանակ տպագրած տետրակներ, որոց մէջ բացատրուած էին աշակերտուհեաց եւ նոցա ծնողաց պարտաւորութիւններն: Տետրակների մէջ պէտք է նշանակուէին եւ երկամսեայ թուանշաններ յառաջագիմութեան եւ բացակայութեանց, ինչպէս եւ նախկին վկայականների մէջ:

Տարուան սկզբում բոլոր աշակերտուհեաց թիւն էր 94, որոնցից 33 Բ. Պատրաստականում, իսկ 61 Ա. պատրաստականում էին: Սոցանից տարուան ընթացքում տնական պատճառներով Բ. պատրաստականից ելան 4 աշակերտուհիք:

Տարեկան հրապարակական հարցաքննութիւններից յետոյ Մանկավարժական ժողովոյ վճռով Ա. պատրաստականից Բ.—ը տեղափոխուեցան 26 հոգի. իսկ Բ. պատրաստականից փոխուեցան Ա. դասարան 12 հոգի:

Ուրեմն այս տարի իրագործուեցաւ Վարչութեան անցեալ թուականի որոշումն՝ մի դասատան աւելացնելու վերաբերմամբ, թէ եւ այս նորաբաց դասարանը դարձեալ կո-

չուեցաւ Առաջին, ըստ որում նախկին Ա. դասարանն՝ անցեալ տարուան որոշմամբ կոչուել էր Բ. Պատրաստական:

Ը. Այս 1880—81 ուսումնական տարին քաղաքից բացակայելու պատճառով թողեց դասերը Պ. Գրիգոր Շահբուդաբեանցը նոյնպէս եւ Պ. Աղէքսանդր Միթարեանց եւ Օրիորդը — Հռիփսիմէ Աղաջանեանց, Փերր. Աջամեանց եւ Հայկանդուխտ Արաբաջեանց: Սոցա փոխանակ ձրի դասեր յանձն առին Պ. Խաչատուր Դիլանեանց: Ռոճկով հրաւիրուեցան Պ. Ներսէս Շահլամեանց եւ օր. Գայիանէ Թաղլերանեանց: Օր. Վեր. Բազազեանցին նոյնպէս մասնաւոր ռոճիկ նշանակուեցաւ:

Տեսչի պաշտօնը դարձեալ շարունակում էր Պ. Աբխտղոս Յովհաննիսեանցն: Ուսումնարանի դասընթացը սովորական էր:

Տարուան սկզբում ուսումնարանի մէջ կային ընդամենն 122 աշակերտուհի, սրանցից Ա. դասար. 12 հոգի, Բ. Պատրաստակ. 50 եւ Ա. Պատրաստ. 60: Սոցանից թողին ուսումնարանը՝ Պատրաստականի բաժիններից 4 հոգի, իսկ Ա. դասարանից 1:

Հրապարակական հարցաքննութիւններից յետոյ Մանկավարժական ժողովոյ վճռով Ա. դասարանի բոլոր 11 օրիորդներն աւարտած համարուեցան ուսման ընթացքը. Բ. Պատրաստականից Ա. դասարան փոխադրուեցան 28 հոգի, իսկ Ա. պատրաստականից Բ.—ը 22 հոգի: Աւարտողներից 5 օրիորդք՝ Վարչութեան առաջարկութեամբ ընդունուեցան Արդութեան Օր. Դպրոցը:

Ք. Այս իննորդ տարին, այն է 1881/82 թ. աւանդելի առարկաների եւ ուսումնական ծրագրի մէջ ոչինչ փոփոխութիւն չեղաւ: Եւ ըստ որում՝ ցանկութիւն յայանող վարժուհացուներ կային՝ որոշուեցաւ դարձեալ ամեն դասարանի մէջ մի կարգապահ վարժուհի կարգել:

Անցեալ տարուան ուսուցիչներից դասերը թողին Պ. Խաչատուր Դիլանեանց՝ քաղաքից հեռանալու պատճառով. եւ Պ. Պ. Աղաբէգ

Ամիրեանց, Գ. Բունիաթեանց եւ Մակար Տէր Սարգսեանց ազատ ժամեր չուենալու պատճառով: Սոցա փոխարէն դասեր յանձն առին Պ. Պ. Գրիգորիս Երզնկեանց, Ստեփան Վեհապետեանց եւ Կարապետ Առաքելեանց: Կարգապահ Վարժուհու պաշտօն յանձն առին օրեորդք՝ Փիլերոնիա Աջամեանց եւ Շողակաթ Չարխանեանց: Բացի սորանից Ռուս լեզուի դասատուի պակասութիւն զգալով՝ Վարչութիւնը խնդրանօք դիմեց օր. Շուշանիկ Անդրէասեանցին (ուսուցչուհի տեղական օր. Պրոգիմնագիտոնի) որ եւ յանձն առաւ յօժարամտութեամբ:

Նաեւ՝ որովհետեւ Պ. Աբխտղոս Յովհաննիսեանցը բոլորովին պաշտօնով տեղափոխուել էր Քիֆլիս՝ ուստի Վարչութիւնը Հոկտեմբերի 20 օրագրական որոշմամբ հրաւիրեց տեսչական պաշտօնի համար բժիշկ Գաբրիէլ Յովհաննիսեանցին, որպիսի հրաւերը պարօնն ընդունեց մտադիւրութեամբ:

Ուսումնական տարուան սկզբում ուսումնարանի աշակերտուհեաց թիւն էր—135 որոնցից 29 հոգի նոր էին ընդունուել: Գոցանից 28 աշակերտուհի Ա. դասարանումն էին, 45-ը Բ. Պատրաստականում եւ 62 ը Ա. Պատրաստականում: Տարուան ընթացքում պակասեցան Ա. դասարանից 4 հոգի. Պատր. դասարանից 2 հոգի մահուան պատճառով, եւ 5 հոգի նոյն դասարանից տնական հանգամանքներով: Տարեկան հրապարակական հարցաքննութիւններից յետոյ, Մանկավարժական խորհրդի որոշմամբ Ա. դասարանի 24 աշակերտուհիներից 15-ն աւարտեցին ուսման ընթացքը, որոնցից 7 հոգու համար Վարչութիւնը գրաւոր հաղորդագրութեամբ միջնորդեց Արդութեան Օր. Դպրոցի Հոգաբարձութեանը՝ նոյն զրպրոցին ընդունելու նոցա, որք եւ ընդունուեցան: Բ. Պատրաստականից Ա. դասարանը փոխադրուեցան 22 հոգի, իսկ Ա. Պատրաստականից II կարգից փոխադրուեցան Բ. Պատրաստականը 21 աշակերտուհի:

Ճ. Այս վերջին տասներեորդ տարին ու-

սումն կարելի եղաւ սկսել միմիայն՝ Նոյեմբեր ամսոյ կիսին, ըստ որում ուսումնարանը պիտի տեղափոխուէր իւր սեպհական շինութեան մէջ, որ կառուցուեցաւ «Ս. Նշան» եկեղեցու հարաւակողմում. իսկ այդ շինութեան մէջ քանի մի հարկաւոր լրացումներն ուշացան մինչ այդ ժամանակ: Թէ հին աշակերտուհիներն թէ նոր խընդրատուք՝ Վարչութեան հետ անհամբերութեամբ սպասում էին նորակառոյց ուսումնարանի բացման: Վերջապէս հասաւ օրը: Նոր խնդրատուների թիւը հասնում էր 91: Վարչութիւնը չգիտէր թէ ինչպէս պէտք է բաւականութիւն տայ այդչափ ուսումնախնդիր մանկանց: Ի վերջոյ, ըստ որում խնդրատուների ամենամեծ մասն անգրագէտներ էին, ինչպէս եւ սովորաբար, բարւոք համարեց Ա. պատրաստականին մի զուգրնթաց բաժին եւս աւելացնել: Այս բանի համար ուսումնարանի շինութիւնը թէեւ յարմարութիւն ունէր, բայց դասատուի պակասութիւն կար, իսկ Վարչութիւնն ոչինչ նիւթական միջոց չուէր ռոճիկով ուսուցիչ հրաւրելու: Վերջապէս ոյս գժուարութեան առաջն էլ առնուեցաւ եւ յիշեալ զուգրնթաց բաժինը բացուեցաւ, որով եւ կարելի եղաւ 91 խնդրատուներից ընդունել 45 հոգի:

Այսպէս ուրեմն ներկայ 1882/83 ուսումնական թուականին ուսումնարանը բաղկանում է մէկ պատրաստականից եւ մէկ հիմնական դասարանից (Առաջին). Պատրաստականը բաժանուած է երկու՝ իրարից միամեայ դասընթացով բարձր մասերի, իսկ սոցանից առաջինն ունի մի զուգրնթաց բաժին եւս. եւ սոքա ամենքը զետեղուած են չորս առանձին սենեակներում—երկու դահլիճում, երկու փոքր սենեակներում*):

Ծանոթութիւն. Գասարանների գիրքն առողջաբանական պահանջմանց կետից կարելի է գոհացուցիչ համարել: Երկու դահլիճերը վերջին և ստորին (Պատր. դասարանի I և II բաժանումներն) ունին 4—4 արևմտահայեաց և 3—3 արևելահայեաց

րոյ չէր կամենում յանձն առնուլ, բայց զիջանելով Վարչութեան խնդրանաց, ըստ որում սեւ էլ որ ընտրէին՝ նոյն գծուարութիւնները պիտի յառաջ գնային, համաձայնուեցաւ կատարել տեսչի պաշտօնը:

Աշակերտութեաց թիւը դասարանների մէջ այսպէս էր տարուան սկզբը. Ա. դասարանում 31 օրիորդ, Բ. Պատրաստականում 48. Ա. Պատրաստականի II բաժանում 31, իսկ I բաժանում 42. Ընդամենն 152 հոգի: Սոցանից մինչեւ Մայիսի 20-ն պակսել են 10 հոգի: Ուրեմն այժմ աշակերտութեաց թիւն է 142:

Նախկին ուսուցիչներից դասերը թողած էին Պ. Պ. Գրիգորիս Երզնկեանց, (քաղաքից բացակայելու պատճառով) եւ Ստեփան Վեհապետեանց, նաեւ Օր. Շ. Անդրէասեանց: Հեռացել էին նոյնպէս օր. օր. Փերրոնիա Աջամեանց, եւ Շ. Զարիսեանց: Նորից դասեր յանձն առին Պ. Պ. Գարրիէլ Տէր Գարրիէլեանց, Մկրտիչ Տէր Մարտիրոսեանց, Աբրահամ Բարայեանց, Ղազար Ղազարեանց եւ դարձեալ Մակար Տէր Սարգսեանց:

Ուսումնական ծրագրի մէջ ոչինչ փոփոխութիւն չեղաւ:

Մեծ ու լուսառատ պատուհաններ: Ա. դասարանն եւ Պատրաստականի I բաժանման զուգընթաց մասն ունին միայն 3-3 արևելեան պատուհաններ: Նրատարանների դասաւորութիւնն այնպիսի է, որ լուսոյ անկումն ձախ կողմից է. իսկ դահլիճերում՝

Ուսումնարանի տեսուչ բժիշկ Գարրիէլ Յովհաննիսեանցը նոյն իսկ ուսումնական տարու սկզբից խնդրում էր ազատ կացուցանել իրան տեսչի պարտականութիւնից, պատճառելով ազատ ժամերի սակաւութիւնն, որ դժուարացնում էր իւր պաշտօնավարութիւնն ըստ խզճի մտաց: Վարչութիւնը թէեւ այսուամենայնիւ նորան յարմար ճանաչելով տեսչի պաշտօնի համար՝ խնդրում էր շարունակել յիշեալ պաշտօնը գէթ մինչ տարու վերջը, բայց որովհետեւ Պ. Յովհաննիսեանցն անկարելի էր համարում այդ իրան համար, ուստի ներկայ 1883 թուի Յունվարի ամսոյ 3-ն կայացած ժողովի մէջ Վարչութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելով նախկին տեսչին՝ ընտրեց նոյն պաշտօնի համար Պ. Հայրապետ Ղուկասեանցին, բայց ըստորում եւ սա չնայելով Վարչութեան խնդրանաց յանձն չառաւ, նոյնպէս ժամանակի սղութեան պատճառով անհնարին համարելով ըստանձնած պաշտօնի արդիւնաւորութիւնը, ուստի Վարչութիւնը նոյն պաշտօնի համար ընտրեց Մինաս քահանայ Տէր Պետրոսեանցին, որ թէ պէտ եւ նոյն վերոյիշեալ պատճառներ

աջ եւ ձախ կողմից: Ստորե զրուած աղիւսակը ցոյց է տալիս օգի եւ լուսոյ բաշխումն աշակերտութեաց վերայ: (Գրասեղանների ու նստարանների ծաւալը հաշուած է գոնների եւ պատուհանների գոգաւորութեանց ծաւալին հաւասար):

ԴԱՍԱԳԻՐՔ	Քիւ աշակերտութեաց	Ի Ե ր ա ք ա ն ց ի Ե ր ա շ ա կ Ե ր տ ու ճ ու ճ	
		Խորանարդ ոտնաչափ ծաւալ.	ԼՈՅՍ. քառակուսի մատ. ապակեայ տարածութ.
Ա. Դասարան	28.	151.	260.
Պատ. II բաժ.	44.	177, 2	374, 5.
Պատր. I բաժ. 1.	39.	125, 1	234, 7.
Պատր. I բաժ. 2.	31.	186, 3	435, 3.

1001
16013
16014

կալարժական ժողովից, ցուցմունքներովն որոշմունքներովն:

Գ.) Ամեն տարի կատարուել են հրապարակական հարցաքննութիւններ: Հարցաքննութիւնները յաճախել են բազմաթիւ ունկնդիրք երկու սեւից էլ՝ առանձին համակրութեամբ. իսկ ըստ որոշման վարչութեան, հրապարակական հարցաքննութիւններից յետոյ վիճակահանութեան հանդիսին նշանակուած անձինք խօսել կամ կարգացել են ճառեր եւ ուսումնական հաշիւներ ի լուր հասարակութեան: Գրաւոր ճառեր մի քանիսը մնացած են. միւսները գրքախտապէս չեն պահուած: Նոյնպէս եւ իւրաքանչիւր տարի իւր ժամանակին մատուցած են Հոգեւոր Իշխանութեանը պատշաճաւոր տեղեկագրեր ուսումնարանի վիճակի մասին՝ ըստ ուսումնականին:

Է.) Ամեն տարի, քառասուն մանկանց տօնի օրը, օրիորդներն ընդունել են ս. հաղորդութիւն եւ այս օրն ինքեանք են երգել պատարագի ժամանակ:

Ը.) Սահականուշեանի Ա. դասարանից Արղութեան Օր. Դպրոց գնացողներն միտել են այնտեղ Բ. դասարանը եւ սոցանից ոմանք իւրեանց ընդունակութեան շնորհիւ ընդունուել են նոյն դպրոցում՝ իշխան Արղութեանի որդեգրուհիներ:

Թ.) Դարձեալ սոցանից հինգ հոգի Արղութեան ուսումնարանում ուսման ընթացքը աւարտելուց յետոյ կատարել են եւ երկուսն այժմ եւս կատարում են Վարժուհու պաշտօն նոյն դպրոցներում:

Շ. Բաղման օրից ՚ի վեր տասն տարուան ընթացքում «Սահականուշեան Ուսումնարանն» մտել են աշակերտուհիք. . . . 272.

Աւարտել են. . . . . 72.

Սոցանից Արղութեան Ուսումնարանն աւաջարկուել եւ ընդունուել են. . . . 34.

Զաւարտած թողել են ուսումնարանը 56.

Վախճանուել են. . . . . 2.

Այժմ կան. . . . . 142.

Ուսումնական մասին վերաբերեալ տեղեկութիւնները լրացնելու համար, աւելորդ չէ յաւելացնել եւ հետեւեալ մի քանի հանգամանքները. —

ա.) Ըստ որում ուսումնարանի դասատուները գրեթէ բոլորը ձրի են ծառայել եւ ամենքն էլ Վիճակային Հոգեւոր եւ Արղութեան օր. դպրոցների ուսուցիչներ են եղել, ուստի Վարչութիւնը հարկադրուած է եղել շատ անգամ դասերն ու ժամերը կարգաւորել ուսուցչաց յարմարութեան պահանջմանց համաձայն: Օրինակի համար՝ պատահել է մինչեւ անգամ Հայոց Ազգուի դասը միեւնոյն դասարանում յանձնել երկու ուսուցչի. եւ քիչ անգամ հնար է եղել այդ առարկան բոլոր դասարաններումն էլ մի ուսուցչի յանձնել: Երբեմն հարկը ստիպել է աւելի մտաւոր աշխատութիւն պահանջող դասը նշանակել վերջին ժամերին, մեքենական աշխատութիւն պահանջողներն առաջին ժամերին:

Բ. Առանձին Սահականուշեան ուսումնարանի համար մանկավարժական ժողովներ քիչ են եղել, ըստ որում Վարչութեան անգամները բոլորեքեան ուսուցիչներ լինելով՝ մանկավարժական հարցերն էլ վճռել են վարչական ժողովների մէջ, եւ շատ անգամ, մանաւանդ առաջին չորս տարիները, այդպիսի հարցերը քննադատուել են Վիճակային եւ Արղութեան դպրոցաց խառն մանկավարժական ժողովների մէջ, ուր մասնակից էին նոյն ուսուցիչները:

Գ. Ուսման ընթացքը եղել է միշտ համաձայն այն հիմնական ծրագրին, որ հաստատուած էր սկզբում Վեհապետ Վաթուղիկոսից, բայց մինչեւ հիմայ սուանձին մանրամասն ուսումնական ծրագիր չէ կազմուած Դասատուք առաջնորդուել են ման-

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Յ Ո Յ Ց

Ուսումնարանի մէջ ձրի կամ ուճկով ծառայողների պաշտօնավարութեան մասին

Երբ քննուեցին
իբրև մի տարի
իբրև մի տարի

Ձրի Գ.Ա.Ա.Տ.ՈՒ.Բ. (Դասերի քիչը շարքական է)	1871/2	1872/3	1873/4	1874/5	1875/6	1876/7	1877/8	1878/9	1879/80	1880/1	1881/2	1882/3	Գումար ըստուց.
1. Մինաս քահ. Տեր Խաչատրեան.	1.												1.
2. Մկրտիչ Արարաջեանց.	1.												18.
3. Արաբեգ Արշակունի.	4.	6.	5.	2.	3.	2.	1.	2.	2.	1.	2.	4.	29.
4. Ղազար Աղայեանց.	4.	3.	6.										13.
5. Սարգիս Բեգնազարեանց.	2.	3.											5.
6. Հայր ապետ Ղուկասեանց.	2.	3.	4.	2.	4.	4.	6.	5.	6.				36.
7. Աբգար Գիւլումեանց.	4.												4.
8. Տիկին Զարուհի Գիւլումեանց.	*)												12.
9. Աղաբեգ Ամիրեանց.		4.	4.	4.	5.		3.						20.
10. Յարութիւն Տեր Սարգսեանց.		6.	3.			1.							10.
11. Նազարեք Նայսանդեանց.		2.											2.
12. Մակար Տեր Սարգսեանց.		1.	2.	2.								1.	9.
13. Ալեքսանդր Մխիթարեանց.		2.		2.			2.	1.					4.
14. Արտաշէս Յակովբեանց.			4.										4.
15. Սարիբեգ Տեր Մէքիսեղեկեանց.			5.										5.
16. Յովհաննէս Աբգարեանց.			2.				2.						6.
17. Աւետիք Եգեկեանց.			2.										2.
18. Վարուս Գեօրգեանց.				5.	8.								13.
19. Աստուածատուր Խանգատեանց.				3.									3.
20. Ալեքսանդր Սիմեօնեանց.				2.									4.
21. Մինաս քահ. Տեր Պետրոսեանց.					2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.		10.
22. Ամիրան Մանդիկեանց.					4.	4.							4.
23. Ալգավարդ Ասյանեանց.					4.								4.
24. Գեղամ Տեր Պետրոսեանց.						4.							4.
25. Գրիգոր Շահրուղաղեանց.						2.							2.
26. Գեորգ Բունիարեանց.						1.							2.
27. Խաչատուր Դիլանեանց.									2.				2.
28. Ստեփան Վեհայեանեանց.									2.				2.
29. Գրիգորիս Երզնկեանց.									2.				2.
30. Կարապետ Առաքելեանց.									5.			6.	11.
31. Օր. Շուշանիկ Անդրեասեանց.									4.				4.
32. Արամ Բարայեանց.													6.
33. Ղազար Ղազարեանց.													4.
34. Գաբրիէլ Տեր Գաբրիէլեանց.													4.
35. Մկրտիչ Տեր Մարտիրոսեանց.													4.
36. Ներսէս Շանյամեանց.													4.
37. Օր. Վերոնիկա Բագդադեանց.													
38. Օր. Հակոբեանու Արարաջեանց.													
39. Օր. Հովհաննէս Աղաջանեանց.													
40. Օր. Փերոնիկա Աջամեանց.													
41. Օր. Շողակար Չարխչեանց.													
42. Օր. Սովիա Սանոյեանց.			20.										20.
ՈՒՅԿԱՒՈՐԲ													
1. Տիկին Եղիապէր Արշակունի.	12.	12.		12.									31.
2. Օր. Ե. փիսիկ Պետրովա.		12.											12.
3. Տիկին Աշխէն Տեր Սարգսեանց.					20.	18.	22.	23.	25.				108.

4. Ալեքսանդր Մխիթարեանց.											6.	24.	22.	12.	58.
5. Ներսէս Շանյամեանց.															14.
6. Վարուս Գեօրգեանց.										14**)					26.
7. Օր. Գալիանէ Թաղեանեանց.											8.	4.	9.	13.	36.
8. Օր. Վերոնիկա Բագդադեանց.												4.	9.	15.	

Ծանոթութիւն*). Տիկին Զարուհի Գիւլումեանց այցելում է վերահսկում էր ձեռագործութեան գասերի ժամանակ՝ տիկին Ե. Արշակունուն առաջնորդելու համար, ինչպէս արդէն յիշուած էր.
**) Պ. Վարուս Գեօրգեանց այս 14 դասերի սոճիկն համաձայն վիճակային և Սահականուշեան դպրոցների վարչութեանց կայացուցած առանձին համաձայնութեան, ստանում էր Վ. Վ. Գաբրիէլից:

ՏԵՍԻ ՊԱՇՏՈՆԸ ՎԱՐԵԼ ԵՆ ՁՐԻ

1. Մկրտիչ Արարաջեանց. 2 տարի.
2. Հայրապետ Ղուկասեանց. 1 1/2 տարի.
3. Աղաբեգ Արշակունի. 1 տարի.
4. Աբխաղով Յովհաննիսեանց. 2 տարի.
5. Բժ. Գաբրիէլ Յովհաննիսեանց. 1 1/2 տարի.
6. Մինաս քահ. Տեր Պետրոսեանց. չորրորդ ամիսն է այժմ:

Գ.

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԻՔ ԸՍՏ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԸՍՏ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԱՍԻՆ:

« Արդէն ստուեցաւ սկզբում, որ Վարչութեան որոշմամբ ուսումնարանի գանձապահը պէտք է ժողովրդի միջից ընտրուէր, եւ հէնց սկզբից հրաւիրուեցաւ այդ պաշտօնին պ. Յովհաննէս Սահրատեանց, Վեճապատիւ Պարոնը վարեց իւր պաշտօնը պատուով ու ճշտութեամբ ամբողջ վեց տարի—1873 թ. Մայիսից մինչեւ 1879 թ. Մայիսը: Այս ժամանակ Վարչութիւնը տեսնելով Պ. Սահրատեանցի անձնական զբաղմանց շատութիւնը, անյարմար համարեց այլ եւս ծանրութիւն տալ նորան եւ մատուցանելով նորան իւր սրտանց շնորհակալութիւնը վեցամեայ պաշտօնավարութեան համար՝ խընդրեց Պ. Աէթ Բարայեանցին յանձն տւելու գանձապահի պաշտօնը, որ եւ համաձայնեցաւ պատրաստակաճութեամբ:

Բ. Ուսումնարանի հիմնարկութեան օրից մինչեւ այսօր Վարչութեան կարգադրու-

թեամբ՝ ամենատեսակ մուտքերն ու ծախքերն անոնն ունեն տրձանագրուած են մի ընդհանուր մատենի մէջ, ամեն տարուան վերջը ստուգուած եւ Վարչութեան անդամոց ստորագրութեամբ վաւերացած: Իւրաքանչիւր նոր տարու սկզբին կանոնաւոր հաշիւ է տուած Հոգեւոր իշխանութեանը նախընթաց տարու համար, մատուցանելով նոյն տեղից ստացած ժապաւինեալ մատենը հանդերձ համառօտ հաշուեցուցակով: Բացի սոցանից իւրաքանչիւր ուսումնական տարու վերջը հրապարակական հարցաբանութիւններից յետոյ, աշակերտուհեաց ձեռագործաց նիւթերի վիճակարկութեան օրն հաշիւ է տուած հասարակութեանն ուսումնարանի ուսումնական եւ տնտեսական վիճակի մասին: Այսպէս էլ միշտ հրատարակուել են «Մեղու հայաստանի» լրագրի միջոցով թէ տնտեսական հաշիւներն ընդհան-

րապէս եւ իւրաքանչիւր նուիրատուութեան մասին՝ ՚ի մասնաւորիս

Գ. Վարչութիւնն որոշած է ոչինչ գրամ չտալ մասնաւոր անձանց ՚ի շահեցումն եւ գործադրութիւնից աւելի մնացող գրամներն միշտ շահեցնել Արքունի գրամանոցում: Այս որոշումն ամենայն ճշտութեամբ պիտի գործադրուի այսուհետեւ եւս:

Տնտեսական կառավարութեան մասին այստեղ այսչափ իսկ մանրամասնօրէն թէ նուիրանաց ցուցակն եւ թէ տարեկան ելեւմտից պատկերացոյցը կը լինի գրուածքիս վերջը:

Գ. Տնտեսական հաշիւների նման պահուած են նոյնպէս բոլոր «գործերն» ըստ Վարչութեան առ հասարակ նոյն իսկ սկըսուած օրից. միայն մինչեւ 1879 թ. Մայիս ամիսն պահուած են միմիայն Վարչական գրագրութիւններն, այսինքն արձակած ու ստացած թղթերն» նոյնպէս եւ լծուող քանի մի հատուկօր արձանագրութիւններ. իսկ վերոյիշեալ ժամանակուանից սկսուել են կազմուել նա եւ կանոնաւոր օրագրութիւնք ամենայն Վարչական լծիւնների համար՝ առհասարակ ատենական կարգերին համաձայն:

Իսկզբանէ անտի Վարչական այս կամ այն կերպ նշանակութիւն ունեցող կարգադրութիւններն հետեւեալներն են. —

1. Աւսումնարանի բացման ժամանակ որոշուեցաւ աշակերտութեաց համար միաձեւ դպեստ, նոյնն ինչոր ընդուած էր եւ «Արդութեան դպրոցում», այսինքն կապոյտ հասարակ կտորից վերնազգեստ, սպիտակ ու սեւ գոգնոցներ եւ գլխին հասարակ թաշկինակներ: Այս ձեւը փոխուեցաւ 1879 թ. Սեպտեմբերին եւ որոշուեցաւ ընդունել կինամոնազոյն կտորից վերնազգեստ, քըղանցքներին ու թեղանիքին զոյգ կապոյտ ժապուէնով:

2. Վարչութիւնը իւր գործունէութեան նոյն իսկ երկրորդ տարին, տեսնելով ուսումնարան մտնել ցանկացողների մեծ բազմութիւնը եւ միւս կողմից ուսումնարանի մի-

ջոցների սղութիւնը՝ որոշեց որ եւ է հնար գտնել աւելացնելու ընդունելի աշակերտութեաց թիւը, ուստի եւ 1874 թ. Նոյեմբերի 26-ն զիմեց Ազգ. քսանդրապօլու Հոգեւոր Կառավարութեանը յետագայ յայտարարութեամբ. «Ըստ հասակի եւ ըստ զարգացման աշակերտութեաց Սահականուշեան Դպրոցս կարելոր գատելով բանալ զմի գաստունեւս, եւ տեսնելով զի արդիւնք գըպրոցին, որ գոյանայ ՚ի նուիրատուութենէ զանազան բարեւէր անձանց, ոչ բաւէ անհրաժեշտ ծախուց Դպրոցին ՚ի պէտս երկուց գաստանց, եւ մանաւանդ ցանկանալով մասամբ իւրք նպատամատոյց կացուցանել զԴպրոցն եւ այնպիսի Հայ ծնողաց, որք ըստ նիւթականին համարին տէր միջակ կարողութեան անձեռնհաս գտանին լծարել զուսումնաթոշակս սահմանեալս յԱրդութեան Դպրոցին, բարւոք գատեցաք ՚ի վերայ յիսնաթիւ ձրիալարժ աշակերտութեաց ուսումնարանիս՝ յաւելուլ եւ գըքան թոշակատու աշակերտութեաց իւրաքանչիւրն երկու բարել քառամսեկեան վարձու առ ՚ի լծար վարձուց գէթ միոյ վարժուհւոյ ձեռագործութեան զորմէ ծանուցեալ Հոգեւոր Ատենիդ խնդրեմք զտնօրէնութիւն գորին յաղագս շնորհելոյ զթոյլատուութիւն վասն վերոյգրելոյն»:

Վարչութեան այս խնդիրը լցուցանելու համար Հոգեւոր Կառավարութիւնն իւր կողմից չինայեց գործակցութիւն. եւ մի միջնորդութիւն եւ ահա ՚ի պատասխանի նորա յայտարարութեան նորին Ահհափառութիւն՝ հանգուցեալ Կաթողիկոսն Հայոց Տէր Գեորգ Գ. 1875 թ. Ապրիլի 5-ն բարեհաճեցաւ տալ հետագայ կողակիր յանուն նոյն Հոգ. Կառավարութեան. «ի յայտարարութենէ Հոգ. Կառավարութեանդ արձակելոյ ՚ի 24-էն Մարտի այս 1875 ամի ընդ համարաւ 464, տեղեկանամք զներկայ դրութենէ Սահականուշեան Դպրոցին, որ արգարեւ առ նուագութիւն նիւթական միջոցացն անձեռնհաս իմն գտանի

ըստ էական նշանակութեանն ընուլ զբարոյականն պէտս այնր կարգի հասարակութեան, որոյ վասն հաստատեալն է, սակաւուց եւ եթ ՚ի բազմութիւ չքաւոր ընտանեաց անտի մատակարարելով զուսումն գրոց եւ արհեստի ձեռագործութեան, մինչդեռ ըստ վկայելոյ կառավարութեանդ՝ բազումք են յոյժ՝ որք ցանկան գրիլ յաշակերտութիւն այնր Դպրոցի, եւ զի ըստ կանխախնդիր Կանոնագրութեան Դպրոցին սահմանեալ է թիւ ձրիալարժ աշակերտութեաց յիսուն եւ եթ յոյն սակս բարւոք յոյժ գարձեալ է հասարակութիւնն առանց նուագեցուցանելոյ զձրիալարժիցն թիւ, բայց եւ միանգամայն չգրկելոյ աղագաւ զայլ ցանկացողս յուսմանց եւ ՚ի գիտութեանց. անօրինել զի քսան եւս օրիորդք ընդունիցին չորս չորս բուբլի քառամսեայ վարձու իւրաքանչիւրս: Ընդ այնպիսի ուսումնասէր ձգտումն հոգաբարձուց եւ թուուցչաց Դպրոցին յայտնելով եւ զմերս յօժարութիւն, լիովին համաձայն եղիցի այն մտաց մերոց եւ նպատակի յայնժամ ըստ առաւելուլ թուոյ աշակերտութեացն յաւելցին զգալի իմն եղանակաւ նաեւ ջանք հոգաբարձութեան եւ ուսուցչաց, որոց ընդ մին պատուիրեմ կառավարութեանդ՝ յայտնել զգոհունակութիւն սրտի մերոյ վասն անշահասէր վաստակաց նոցին ՚ի բարեկարգութիւն եւ յանվարձ գաստիրարակութիւն չքաւոր մանկանց աղգիս, որք որպէս ՚ի յայտ գայ իրացն փորձոց, ոչ միայն ծարաւիք են ուսման, այլ ըղձափափաք սիրով վառեալք ծնողք եւ դստերք նոցին ՚ի զարգացումն մտաւոր եւ բարոյական գեղոյ իւրեանց անհամեմատ իմն առաւելութեամբ քան զհայս այլոց քաղաքաց արժանի հանդիսանան այդ պանծալի անուան եւ համբաւոյ ուսումնասիրութեան, որով երանի թէ հաւատարապէս հրգեհեալ էին ամենայն սիրտ ընդհանուր սիրուեալ հայազնեաց ՚ի փառս Ազգիս եւ ՚ի պայծառութիւն Ս. եկեղեցւոյ»:

3. Նախկին «Որբախնամ» ընկերութեան»

յօգուտ ուսումնարանին նուիրած 700 բուբլի գումարից 163 բուբլի շահեցման համար գտանվում էր տպարանատէր Պ. Գեորգ Սանդեանցի վերայ: Վարչութիւնն 1876 թ. Մարտին որոշեց ՚ի հաշիւ այդ գումարի՝ տպագրել ուսուցիչ Պ. Մակար Տէր Սարգսեանցի թարգմանած Գիտութիւնի «Տարրական երկրաչափութիւնն» 600 օրինակ, որոնք եւ պիտի կազմէին ուսումնարանի սեփականութիւնը:

4. Աւսումնարանի տեսուչ Պ. Արիստղոմ Յովհաննիսեանի միջնորդութեամբ եւ մի քանի Պարոնների ու Օրիորդների գործակցութեամբ 1880 թ. սկզբում ժողովուրդ էր 316 բուբլի նուէր: Այս գումարը պէտք է գործադրուէր չքաւոր ուսանող մանկանց, մանաւանդ Սահականուշեան ուսումնարանի աշակերտութեաց զգեստի եւ ուրիշ գաստական պիտոցից համար: Պ. Յովհաննիսեանցի առաջարկութեամբ՝ Վարչութիւնն որոշեց այս գումարի մի մասը գործադրել կլուբի գահիճում թատրոնական բեմ շինել տալու ՚ի սեպհականութիւն Սահականուշեան ուսումնարանի: Բեմը շինուեցաւ եւ արժեցաւ 200 բուբլի (Միւս բեմական պիտոցներն, որ նոյնպէս ուսումնարանի սեպհականութիւն են, շինուած են թատրոնական եկամուտներից):

5. Աւսումնարանական տան համար մեծամեծ նեղութիւններ կրելով նոյն իսկ ուսումնարանը բացուած օրից՝ Վարչութիւնը 1880 թ. Ապրիլի 18-ին կազմեց իւր որոշման հետեւեալ օրագրութիւնը. — Վարչութիւնս ըստ իւր նախկին որոշման քանի մի ժամանակուանից հետէ սեպհական դպրոցապատկան տուն չունենալուց յառաջացած բոլոր գժուարութեանցը մի անգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար՝ ջան ՚ի գործ գրաւ գնելու մի օր եւ է յարմարաւոր ձեռնտու շինուած եւ կամ գատարկ գետին, որի վերայ կառուցանել մտադրեալ շինութիւնը. մինչեւ ցարք չերեւեցաւ քաղաքիս որ եւ է յարմարաւոր մասում մի վայելուչ եւ մասշտ-

ի տեղ ՚ի սեպհականութիւն գարոցին գը-
նելու համար: Եւ որովհետեւ առ այս նպա-
տակ ըստ ամենայնի ձեռնուող կարող է հա-
մարուել քաղաքիս «Նշան» եկեղեցու հա-
րաւային կողմում գտնուած եկեղեցապատ-
կան դատարկ գետինը, ըստ համահասն եղ-
ուստի սոյնն բարեւոք համարեց Որոշե-
լինգրագրով գիմել տեղւոյս Հոգեւոր Կա-
ռաւարութեանը եւ խնդրել նորա միջնորդ-
ութիւնը բարձրագոյն Հոգեւոր իշխանու-
թեան առաջեւ՝ վերոյիշեալ եկեղեցապատ-
կան դատարկ գետինը Սահականուշեան
դպրոցին տալու համար, որպէս զի Վարչու-
թիւնս ջանալով կառուցանել նոյն տեղը
կարելոյն չափ վայելուչ մի տուն, հնարա-
ւորի ազատել Դպրոցը իւրաքանչիւր տարի
տան համար վճարուող մեծաքանակ վարձի
ծանրութիւնից, միանգամայն եւ վարձուող
տների սովորական անյարմարութիւններէն»:
Համաձայն այս որոշման Վարչութիւնը յայ-
տարարութեամբ գիմեց Աղէքսանդրապոլու
Հոգեւոր Կառաւարութեանը մի խնդրա-
գրով, նոյն թուի Մայիսի 16-ին, որի մէջ
բացատրելով յարմարաւոր շինութեան կա-
րելութիւնն եւ մինչեւ հիմայ սեպհական
տուն չունենալուց առաջադաճ բազմապիսի
գծուարութիւնները՝ խնդրում է. «միջ-
նորդել ուր հարկն է առ ՚ի թողարկելոյ
ամին ձեռնարկել զշինութիւնն ՚ի վերայ ե-
կեղեցապատկան դատարկ գետնոյ, որ առ
ընթեր Ս. Նշան եկեղեցւոյ քաղաքիս ՚ի կող-
մանէ հարաւոյ յարեւմուտս կոյս: Քաջայոյս
է Վարչութիւնս, զի Հոգեւոր Ատեանդ ոչ
յապաղեցուցէ զիւր բարեհասն միջնորդու-
թիւն առաջի առնելով զայս խնդրագիր ՚ի
անօրէնութիւնն Վեհափառ Կաթողիկոսի
ամենայն Հայոց Սեծի խնամակալին դպրո-
ցաց հօտին իւրոյ սիրելոյ, որպէս զի վազ
ընդ փոյթ ընկալեալ Վարչութիւնս զթոյ-
լատուութիւնն շինութեանն եթէ հնար ինչ-
իցէ ՚ի յառաջիկայ ուսումնական տարւոջ
կարող լիցի շարունակել զուսումն» ՚ի նո-

րակառուցանելի դպրոցին, զերծանելով ՚ի
տարապարտ վճարմանէ՝ մեծաքանակ վար-
ձուց դպրոցական տան, որ ոչ սակաւ ծանր
եւ գծուարատանելի բեռն է այդպիսի իմն
աղքատիկ դպրոցի»:
Վարչութեան այս խնդրի իրագործումն
բաւական երկար ժամանակ գծուարութեանց
հանդիպեցաւ Հոգ. Կառաւարութեան կող-
մից յարուցած այլ եւ այլ ատենական գրա-
գրութեանց պատճառով. վերջապէս 1882
թ. Յունվարի 31-ին Աղէքսանդրապոլու յա-
ջորդ գերազատիւ Յուսիկ վարդապետի պար-
զաբանութեանց՝ թոյլտուութիւն ստացուե-
ցաւ Ար. Սինօզից «Ս. Նշան» եկեղեցու մօտ
շինութիւնը կառուցանելու:
Ե. Որովհետեւ ուսումնարանը տակաւին
չունէր մանրամասն Վարչական կանոնա-
գրութիւն, ուստի 1880 թ. Յունիսի 28-ն
Վարչութիւնն Օրագրական որոշման որոշ-
մամբ վճուեց կազմել այդպիսի մի կանոնա-
գրութիւն: Բայց որովհետեւ մանրամասն
կանոնագրութեան խմբագրութիւնը կարող
էր ուշանալ, ուստի նոյն թուի Հոկտեմբերի
2-ին յանձնուեցաւ Պ. Գաբրիէլ Յովհաննի-
սեանցին պատրաստել առ ժամանակ հա-
մառօտ հրահանգներ, որով կարողանար Վարչ-
ութեան գործունէութիւնը յառաջ ընթա-
նալ որոշ սահմաններով: Բժիշկ Յովհաննիս-
եանցն պատրաստեց յիշեալ հրահանգներն
բաղկացած ինն հիմնական յօդուածներից՝
իւրեանց բացատրեալ պարբերութիւններով:
Այս հրահանգներն ընդունուեցան Վարչու-
թիւնից նոյն Հոկտեմբերի 13-ին: Հրահանգ-
ների 1 յօդուածի տրամագրութեամբ «Սահա-
կանուշեան Դպրոցի» Ընդհանուր Վարչու-
թիւնը ընտրու մ է իւր անդամներից երեք
անձը, որոնք նոյն դպրոցի տեսչի եւ գան-
ձապահի հետ կազմում են Վարչական մաս-
նաժողով, որի գործունէութիւնը կ'ընտրու-
նակուի մինչեւ նոյն դպրոցի ընդհանուր
կանոնագրութեան կազմուիլը եւ հաստա-
տուիլը»:
Այս հիման վերայ նոյն իսկ օրը Վարչա-

կան մասնաժողովի անդամ ընտրուեցան Պ.
Պ. Հայրապետ Աուկասեանց, Մկրտիչ Արա-
բաջեանց եւ Մինաս քհնյ. Տէր Պետրոսեանց:
Գանձապահն էր Պ. Սէթ Բարայեանց եւ
տեսուչն Պ. Աբխտղոս Յովհաննիսեանց:
7, Նոյն Հոկտեմբերի 18 ին Վարչութիւնն
յանձնեց Պ. Հայր. Աուկասեանցին կազմել
ուսումնարանի ընդհանուր եւ մանրամասն
կանոնագրութիւնը, որ եւ պատրաստեց եւ
1881 թ. փետր. 7-ին ներկայացրեց Վարչ-
ութեանն ՚ի քննութիւն: Վարչութիւնը
քննադատեց, ընդունեց եւ որոշեց պատեհ
միջոցին սկզբիկ ուր հարկն է ՚ի հաստա-
տութիւնն Իսկ այժմեանից սկսած վճուեց ա-
ռաջնորդուել յիշեալ կանոնագրութեամբ:
Սա կազմուած է 81 յօդուածից՝ տեղ տեղ
բացատրիչ պարբերութիւններով:
8, Որոշուեցաւ 1881 թ. Սեպտեմբերի 25-
ին, առանձին ցուցակով արձանագրել ու-
սումնարանի բոլոր հիմնադիրների, մ'ուս-
կան անդամների եւ ձրի դասատուների ս-
նուններն եւ պահել ուսումնարանական
գործոց մէջ:
9, Սոյն օրը ուսումնարանի կանոնագրու-
թեան զօրութեամբ կատարուեցաւ Տնօրէն
ժողովի անդամնց ընտրութիւն: Ընտրուե-
ցան գանձապահ՝ գարձեալ պարոն Սէթ Բա-
բայեանց եւ տեսուչ բժ. Գաբրիէլ Յովհաննի-
սեանց, որոնց եւ որոշուեցաւ ուղարկել
գրաւոր հրահարագիր, յայտնելով Պ. Բա-
բայեանցին եւ շնորհակալութիւն իւր ժրա-
ջան եւ պատուաւոր գանձապահութեան
համար, իսկ անդամներ—Մկրտիչ Արաբա-
ջեանց, Մինաս քահանայ Տէր Պետրոսեանց
եւ Հայրապետ Աուկասեանց. բայց որովհե-
տեւ վերջինս գանազան յարգելի պատճառ-
ներով յանձն չառաւ պաշտօնը, ուստի նո-
րա տեղ ընտրուեցաւ Պ. Աղաբէգ Արշա-
կունի:
10, Աղէքսանդրապոլոյի Մահտեսի Կարա-
պետ Իւրբաշեանցն արդէն վաղուց ցան-
կութիւն ունէր մի նիւթական գործի օգ-
նութիւն անել Սահականուշեան Օր. ուսում-

նարանին: Այժմ եւս լսելով, որ 1882 թ.
յունվարի ամսի 31-ին արձակած հրամա-
նագրով բարձրագոյն Հոգ. Իշխանութիւնն
իրաւունք է տուել ուսումնարանի շինու-
թիւնն անելու յայտնեց իւր պատրաստա-
կանութիւնը օգնելու՝ շինութիւնը գլուխ
բերելու համար խոստանալով շինութեան
բոլոր փայտեղինաց կէս ծախքն իրանից:
Մեծարգոյ Պարոնը կատարեց այս խոստու-
մը, մշտնջենաւորելով այսու իւր անուան
փառաւոր յիշատակը հասարակաց բարե-
րարների թուում եւ Սահականուշեան բազ-
մակարօտ ուսումնարանի յայժմեան բարե-
րարներից գերազանցը հանդիսանալով: Յու-
սագրուելով Պ. Իւրբաշեանցի նուիրատու-
թեամբ, որ ինչպէս վերջը կը տեսնենք եղաւ
1087 ր. 50, Վարչութիւնը Ար. Սինօզի
հրամանի հիման վերայ 1882 թ. Մարտի 11-
ին կայացած օրագրութեամբ, որոշեց հար-
կաւոր պատրաստութիւններն հոգալ շինու-
թիւնն սկսելու համար, որպէս զի մինչեւ
առաջիկայ ուսումնական տարու սկիզբն ան-
շուշտ վերջացած լինի:
Այս վճուի հիման վերայ Ապրիլի 12-ին
Վարչական ժողով կայացաւ, ուր հրաւի-
րուեցան որմնադիր եւ հիւսն վարպետներ՝
շինութեան մասին պայմանակցելու: Երկու-
թեան բարեղէն մասը, գանազան վարպետ-
ներից նախապէս եւս կարծիքներ ու գներ
իմացած լինելով, պատշաճաւոր պայմանա-
գրով յանձնուեցաւ որմնադիր վարպետ Մել-
քոն Սահիանեանցին՝ իւր ընկերներով, որք
են-Համբարձում Հեքիմեանց, Գէորգ Մխի-
թարեանց եւ Պետրոս Երանութիւնեանց:
Իսկ շինութեան փայտեղէն մասն տրուե-
ցաւ ածուրդով, որին ներկայ էին չորս
վարժապետներ: Ածուրդը 4000 րուբլուց՝ ի-
ջաւ մինչեւ 2175 ր. եւ մնաց վարպետ Ա-
ղաբաբ Մահտեսի Կարապետեանի վերայ: Սո-
րա հետ եւս պատշաճաւոր պայման կապուե-
ցաւ:
Երկու թիւնն սկսուեցաւ 1882 թ. Ապրիլի
11, կիրակի օր. Յաջորդ Յուսիկ հայր ուրբն

պատարագից յետոյ, երբ երգում էին Սահականուշեան ուսումնարանի աշակերտուհիք, հանգիստոր կերպով օրհնեց շինութեան հիմքը չնայելով որ նոյն միջոցին մանրամալ բայց առատ անձրեւ էր յօղում հիմքի եւ հիմնարկուների վերայ, այնուամենայնիւ բազմաթիւ հանգիստականք կային:

Հոգեւոր կառավարութիւնն Ապրիլի 9-ին ըստ տնօրէնութեան Սինօզի արձակելով հրամանագիր շինութիւնն սկսուելու՝ ուղարկել էր նաեւ մի ժապաւինեալ մատեան շինութեան անունով եղած նուիրատուութիւններն գրելու համար: Բայց շինութեան հիմնորէնքի օրը Վարչութիւնը պատշաճ չհամարեց առաջարկել հանգիստականներին, թողով այդ ուրիշ ժամանակուան:

Շինութեան սկսու իլը, կարելի է ասել, աւելացրեց հասարակութեան համակրութիւնը գէպի Սահականուշեան Ա. սումնարանը. նուէրներն առատացան, սրոնց մասին մասամբ յիշուեցաւ արդէն վերելում եւ մասամբ կը յիշուի իւր տեղը նուիրատուների ցուցակի մէջ: Այսչափս այստեղ յիշենք, որ ներկայ թուի Մայիսի 6-ին կատարուած սսումնարանական ձեռագործած նիւթերի վիճակարկութեան ու հաշուետուութեան հանդիսի օրը, որ եղաւ Վիճակային Հոգ. գրպարոցի դահլիճում, բացի տոմսակների գներից. որ էր 311 ր. զանազան Պարոններ նս իրեցին 128 րուրի. իսկ ուսումնարանի Վարժուհի տիկին Աշխէն Տէր Սարգսեանցի ձեռքով զանազան օրիորդներ եւ տիկնայք մատուցին 125 րուրի: (Այս նուիրատուների ցուցակն եւս կը լինի իւր տեղը):

Բացի սորանից, երբ 1882 թ. ամառը, Վարչութեան կողմից Մինաս քահանայ Տէր Պետրոսեանցն, Բժ. Գարրիէլ Յովհաննիսեանց եւ Պ. Աղաբէգ Ամիրեանց շինութեան համար տրուած նուիրատուութեան մատեանն առած գիմնցին հասարակութեան առատաձեռնութեանը՝ վերջինս չը խնայեց իւր նիւթական օժանդակութիւնը, ինչպէս կը տեսնենք նոյն մատենի քաղուածքից:

11, 1882 թ. Նոյեմբերի ամսի 15-ին, Վարչութիւնն ըստ ամենայնի պատրաստ համարելով նորակառոյց շինութիւնը, որոշեց սկսել ուսումն այնտեղ:

12, 1883 Յունուարի 31-ին Վարչական ժողովը կատարեց Տնօրէն ժողովի անդամաց ընտրութիւն: Գանձապահ ընտրուեցաւ դարձեալ նախկին գանձապահն՝ Պ. Սէթ Բարայեանց, տեսուչ Պ. Գաբ. Յովհաննիսեանցի հրաժարուելու պատճառով՝ Պ. Հայրապետ Ղուկասեանց. ինչպէս այս մասին յիշած էր եւ վերելում Բայց որովհետեւ վերջինս էլ յանձն չառաւ տեսչութիւնն, ուստի նոյն պաշտօնի համար ընտրուեցաւ Մինաս քահանայ Տէր Պետրոսեանց: Տնօրէն ժողովոյ անդամներ վերընտրուեցաւ Պ. Պ. Մկրտիչ Արարաջեանց, եւ նոր ընտրուեցան Պ. Պ. Աղաբէգ Ամիրեանց եւ Մակար Տէր Սարգսեանց:

13, Մի եւ նոյն ժողովի մէջ որոշուեցաւ կատարել 1883 թ. Մայիսի 26-ին ուսումնարանի տասնամեայ գոյութեան տարեդարձը եւ պատրաստել այդ տասնամեայ ժամանակամիջոցի համառօտ պատմութիւնը, որ եթէ միջոցները կը ներեն, պէտք է տպագրուի մինչեւ յիշեալ տարեդարձի օրը: Այս պատմութիւնը գրել յանձնուեցաւ Պ. Հայրապետ Ղուկասեանցին:

14, Նոյն ժողովի մէջ Վարչութիւնն որոշեց ի յիշատակ Վեդու Հայաստանի լրագրի քսան եւ հինգ ամեայ գոյութեան՝ պահել ուսումնարանի մէջ մի որդեգրուհի յանուն նոյն լրագրի Խմբագիր Պ. Պետրոս Սիմեօնեանցի, որի անձնուէր աշխատանայ շնորհիւ լրագիրը պահպանել է այնչափ ժամանակ իւր արդիւնաւոր գոյութիւնը:

15, Միեւնոյն օրն՝ ներկայութեամբ յաջորդ Գեր. Յուսիկ Վարդապետի եւ Մեծ. Պ. Մահտեսի Կարապետի Իզրաշեանց՝ ուսումնարանական շինութեան հաշուետուներն շահուեցան, «Ս. Նշան» եկեղեցու երեցփոխան Պ. Միքայէլ Գարրիէլեանցն եւ Վարչութեան անդամներ—Պ. Պ. Աղաբէգ Ամիրեանց եւ Մկրտիչ Տէր Սարտիրոսեանց:

րեանց եւ Մկրտիչ Տէր Սարտիրոսեանց:

16, Նոյն Յունուարի 13-ին օրագրական որոշմամբ Վարչութիւնը համաձայն ուսումնարանի կանոնադրութեան 9 յօդուածոյ, ընտրեց Ուսումնարանի բարերար Մեծ. Մահտ. Կարապետ Իզրաշեանցին նոյն ուսուսումնարանի Վարչութեան մշտական պատուաւոր անդամ:

17, Ներկայ 1882 թ. Փետրվարի 7-ին ժողովոյ որոշմամբ եւ համաձայն կանոնադրութեան 9 յօդուածոյ տրամադրութեան, Վարչութեան տարեկան անդամ ընտրուեցաւ ներկայ տարեշրջանի համար մեծ. Բժ. Գարրիէլ Յովհաննիսեանց՝ ուսումնարանին ցոյց տուած իւր ջերմ համակրութեան եւ օգնութեանը համար:

18, Սոյն 1883 թ. Մայիսի 14-ին Վարչական ժողովի մէջ որոշուեցաւ ընդունել Վարչութեան մշտական անդամ ուսումնարանի բացման եւ յառաջընթացութեան գործին ազդուապէս նպաստող պարոնայց Սարգիս Բէգնազարեանցին եւ Ղազարոս Աղայեանցին, համաձայն ուս. Կանոնադրութեան 9 յօդուածոյն:

19, Նոյն աւուր ժողովի մէջ եւս որոշուեցաւ. ընդունել Վարչութեան մշտական անդամուհի ուսումնարանի վարժուհի տիկին Աշխէն Տէր Սարգսեանցին, որ 1878 թ. Սեպտեմբերից իվեր իւր պաշտօնն եռանդով կատարելուց զատ՝ ցոյց է տուել արդիւնաւէտ գործակցութիւն վարչութեան ճգանց ի բարգաւաճութիւն Ուսումնարանի, մանաւանդ թատրոնական ներկայացմանց ժամանակ:

20, Նոյն ժողովում կարգադրուեցաւ արձանագրել ուսումնարանի Վարչութեան ներկայ անդամաց անուններն, ըստ նախկին որոշման, որ հետեւեալն է:

ՄՇՏԱԿԱՆ ԱՆԴԱՄՔ

1. Մկրտիչ Արարաջեանց.
2. Աղաբէգ Արշակունի.
3. Ղազարոս Աղայեանց.
4. Սարգիս Բեգնազարեանց.

5. Հայրապետ Ղուկասեանց
  6. Աղաբէգ Ամիրեանց.
  7. Մակար Տէր Սարգսեանց.
  8. Մինաս քահ. Տէր Պետրոսեանց.
  9. Տիկին Աշխէն Տէր Սարգսեանց.
- ՏԱՐԵՎԱՆ ԱՆԴԱՄՔ.

1. Սէր Բարայեանց.
  2. Բժ. Գարրիէլ Յովհաննիսեանց.
  3. Կարապետ Առաքելեանց.
  4. Արամ Բարայեանց.
  5. Գարրիէլ Տէր Գարրիէլեանց.
  6. Մկրտիչ Տէր Սարտիրոսեանց.
  7. Ներսես Շահալեանց.
- ԲԱՐԵՐԱՐ ԱՆԴԱՄ.

1. Մանուէի Կարապետ Իզրաշեանց.

***

Ուսումնարանի Կառավարչութեան մէջ ըստ Վարչականին հարկաւոր է յաւելուլ հետեւեալ տեղեկութիւններն.—

1, Թէ՛ գանձապահ Պ. Յովհաննէս Սահարտեանցը (առաջին 6 տարին) եւ թէ՛ գանձապահ Պ. Սէթ Բարայեանցը (վերջին 4 տարին) իւրեանց յանձն առած պաշտօնը կատարել են պատուով ու եռանդով:

2, Վարչութեան անդամներից Պ. Մկրտիչ Արարաջեանց ուսումնարանի բացմանից ի վեր բացի իւր դասերից՝ կատարել է բարեսխոճութեամբ թոշակաստացութեան եւ ծախսարարութեան պաշտօնը:

3, Գարձեալ Վարչութեան անդամներից Պ. Աղաբէգ Արշակունի շարունակ կատարել է Վարչական գործոց քարտուղարութեան պաշտօնը, բացի մի տարուց (1879/80), երբ այդ պաշտօնը կատարում էր Մինաս քահանայ Տէր Պետրոսեանցն:

4, Զրի ծառայող վարժուհիների անձնուիրութիւնը քաջալերելու համար եւ ի նշան առանձին շնորհակալութեան՝ Վարչութիւնը ուսումնական տարեվերջերին ի ներկայութեան հասարակութեան նուիրել է նոցա զանազան ընծաներ—ժամացոյց, ապարանջան, եւ այլն: Միայն մեծ օր. Շուշ. Անդ-

Համառօտ հաշուեցուցակ Սահականուշեան Օրիորդական Հոգեւոր ուսումնարանին Հայոց Աղիքսանդրապոլու յնքսցս տասն ամաց.		1873.	1874.	1875.	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	Ընդհանուր գումար
		ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.	ո.—կոպ.
Մ Ո Ւ Տ Ք. (1873—1883)													
1.	Գրամական նուէրներ.	541—40.	169—5.	700—	24—	19—22.	407—20.	738—50.	493—	235—	3139—	55—43.	6522—50.
2.	Ձեռագործած նիւթերի վիճականանուրիւնից ստացած արդիւնք.		158—	199—11.	173—	195—		349—10.	180—		311—		1565—21.
3.	Գրեանք եւ դասական պիտույք արժողութեամբ.	177—	12—	30—40.		19—50.	29—			30—	47—90.		345—80.
4.	Վիճակային եւ Սահականուշ. երկեսեւի դպրոցաց գրականութեամբ արդիւնք				25—75.		40—25.			249—45.	90—75.		406—20.
5.	Աղիքսանդրապոլու նախկին «Որբախնամ ընկերութիւնից» գրեանք	34—48.	27—90.	36—90.									99—28.
6.	Տոկոսադրամներ	13—53.	12—	12—	73—46.	76—63.	55—24.	154—70.	25—	83—	35—60.		541—16.
7.	Պատահական մուտք.					37—50.	26—70.				145—20.	154—	363—40.
8.	Թոշակադրամներ աշակերտութիւններից ստացուած.			84—	114—	67—	83—	333—	361—	396—	391—	216—	2045—
9.	Թատրոնական ներկայացումներից ստացած արդիւնք.			142—5.	73—72.		83—	593—26.	882—27.	307—85.	452—81.	85—64.	2320—60.
10.	Վիճականանուրիւնից աւելացած ձեռագործների եւ գրեանք վաճառումից.		11—80.	10—40.	3—	5—60.			8—35.	5—40.	25—45.		70—
11.	Կտակներից				400—		250—	540—	450—		300—		1920—
		766—41.	390—75.	1214—86.	886—93.	421—15.	974—39.	2708—56.	2399—62.	1306—70.	4938—71.	511—7.	16519—15.
Ծ Ա Խ Ք.													
1.	Դպրոցական տան վարձ.	80—	120—	120—	120—	120—	120—	370—	546—67.	613—33.	140—		2350—
2.	Դպրոցի շինութեան վերայ արած ծախքն է.										6635—57.		6635—57.
3.	Ռեսուրցաց եւ վարժուհեաց ունիւնք է տուած		124—99.	50—	46—33.	66—67.	40—	320—	626—66.	1026—60.	1019—96.		3321—21.
4.	Մտաւայի ունիւնք.	9—	19—35.	48—	72—	39—	26—50.	170—55.	144—	144—	144—	60—	876—40.
5.	Ընծաներ ձրի ծառայող վարժուհեաց.				30—				58—		40—		128—
6.	Չբար աշակերտութեաց դասական պիտույքներ է տուած արժողութեամբ.	11—24.	10—79.	58—23.	29—57.		30—50.			102—83.	21—11.		264—27.
7.	Ռեսուրսական պիտույքներ.	58—36.		22—46.			22—43.	46—	79—65.	22—20.	24—20.	9—	284—30.
8.	Մանր ծախք.	11—94.	27—60.	42—28.	26—22.	20—77.	11—67.	44—62.	137—89.	24—19.	39—18.	19—98.	406—34.
9.	Ձեռագործութեան նիւթերի ծախք.	59—34.	110—5.	115—3.	103—56.	21—5.	52—61.	168—8.	159—33.	101—97.	63—14.	42—10.	996—26.
10.	Պատահական ծախք.										30—	20—	50—
11.	Վատեւափայտի տուած է.	40—40.	47—95.	57—73.	57—		86—	76—65.	123—80.	55—90.	70—90.		616—33.
		270—28.	460—73.	513—73.	484—68.	267—49.	389—71.	1195—90.	1876—	2091—2.	8228—6.	151—8.	15928—68.

Ներկայ համառօտ հաշուեցուցակից, որ պարունակում է իւր մէջ 1873 թ. Մայիսի 20-ից մինչեւ 1883 թ. Մայիսի 20-ը, երեսեցաւ, որ յիշեալ ժամանակամիջոցում Ռեսուրսականի ամենատեսակ մտից գումարն է 16519 ռուբ. 15 կոպ. իսկ ծախսաց գումարն 15928 ռ. 68 կոպ. Ռեսուրսականի ամենատեսակ մտից ընդհանուր գումարն մտից ընդհանուր գումարից կը մնայ Ռեսուրսականի դրամարկղի մէջ 590 ռուբ. 47 կոպ. Սակայն պետք է գիտենայ, որ.

- 1) Յիշեալ հաշուից Ռեսուրսականապատկան վաճառելի գրեանք են արժողութեամբ. . . . . 119 ռ. 54 կոպ.
- 2) Անվաճառելի գրեանք մատենադարանում. . . . . 133 ռ. 91 կոպ.
- 3) Ապառիկներ կան . . . . . 84 ռ. 50 կոպ.
- 4) Եղբարք Յով. Հաջ. եւ Մկր. Իսայրեանք մերժում են վճարել ի յիշատակ իւրեանց հանգուցեալ Եղբորն Տիգրանայ 160 ռ., պատճառելով, թէ այս գումարի մուրհակն տուել է Եղբայրներից մէկն առանց միւսերի հաճութեան: Ռեսուրսականի մտից գումարից հանելի է. . . . . 160 ռ.
- 5) Սահականուշեան եւ Վիճակային դպրոցաց գրականութեամբ կայ անձեռնմշտելի՝ ըստ յայտնի պայմանաց. . . . . 400 ռ.
- 6) Ռոճկաւոր Ռեսուրցաց վճարելի է դեռ եւս ներկեալ բուռի սկզբից մինչեւ Մայիսի վերջն. . . . . 391 ռ. 64 կոպ.

Այս ամենի գումարն է.

1289 ռ. 59 կոպ.

Սորանից հանելով մնացորդ գումարն 590 ռ. 47 կոպ. կմնայ դեռ եւս յրացելու 699 ռ. 12 կոպ., որ կազմում է ներկայ բուռականի Մայիսի 20-ին Ռեսուրսականի պարտքը:

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	Ընդամանը զրահարմ
1. Աղայեանց Ղազարս.												104-20
2. " " գրքեր արժողութեամբ.	100											10
3. Այլանեանց տիկ. Մարգարիտ.	10											20
4. Այլանեանց Խաչատուր.												10
5. Այլանեանց օր. Սօֆիա.												2
6. Այլանեանց միի Յովհաննէս.												10
7. Անանիեանց տիկ. Հռիփսիմէ.	6											31
8. Անանիեանց Ստեփաննոս.	6											6
9. Աղբարանդեանց տիկ. Հռիփսիմէ.	6											6
10. Աղբարանդեանց տիկ. Նիկաթիք.	5											5
11. Աղբարանդեանց տիկ. Սալիի.												2
12. Աղբարանդեանց Յակոբ.												6
13. Աղբարանդեանց Աղբար. պօլկնիկ.	6											6
14. Ագոյեանց տիկ. Մարիամ.												5
15. Ագոյեանց Մանակ.												6
16. Այլանեանց Առաքել.	"											10
17. Այլանեանց Նազարէ.												3
18. Այլանեանց Պողոս.	3											1
19. Աղբարանդեանց Յովհաննէս.												3
20. Աղբարանդեանց Դաւիթ.												1
21. Ամիրխանեանց Գայաստ.	1											5
22. Ամինեանց Յարութիւն.	5											1
23. Աղբարանդեանց Ստեփաննոս.	1											20
24. Աղանեանց Յարութիւն Տիկիանցի.												1
25. Աղանեանց Գայաստ.												200
26. Արշակունի Մանակ.												9
27. Աղբարանդեանց Դաւիթ.												3
28. Ամատունի Աղբար. Բնիկ.												3
29. Ագոյեանց Աղբարանդ.												3
30. Աղինեանց Տրգան.												6
31. Այլանեանդեանց տիկ. Կատարիկէ.												25
32. Այլանեանց տիկ. Հրիքնաց.												30
33. Անանիեանց Յովհաննէս.												1
34. Աղանեանց Տրգան.												1
35. Աղանեանց Մկրտիչ.												2
36. Աղբարանդեանց Երկալայ.												1
37. Աղբարանդեանց Մկրտիչ.												1
38. Արմուլեանց Հակոբալ.												2
39. Ար ուլեանց Յակոբ.												3

1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883
363-40	380-51	380-51	380-51	380-51	380-51	380-51	380-51	380-51	380-51	380-51
150-63	150-63	150-63	150-63	150-63	150-63	150-63	150-63	150-63	150-63	150-63
30-52	30-52	30-52	30-52	30-52	30-52	30-52	30-52	30-52	30-52	30-52
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70	192-70
10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55	10-55
192-70	192-70	192-70	192-70	192-70</						

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883
119. նոյն գրեանք արժուութեամբ.											
120. Կարախանց նրուանց գիրք.	2 "					8 "				40	
121. Խաչարեանց տիկ. Առաջ.	10 "						5 "			4 "	
122. Խաչարեանց մի Սիրաբի.	1 "									20 "	10 "
123. Խաչարեանց մի Սարգիս.	3 "									5 "	
124. Խաչարեանց Պապիկ.										1 "	
125. Խոջարեանց Յովհաննէս.										5 "	
126. Խոջարեանց Իսկեանդար.										1 "	
127. Խոջարեանց Սանուկ.							10 "			5 "	
128. Խան — Անուշեանց Վասիկ.							3 "			10 "	
129. Խոյնեանց մի Սիրաբի.										3 "	
130. Ծաղիկեանց Կերաման Ե. Բարբիկ.										1 "	
131. Կասամեանց Յովսէփ արագ. բնի. 10 "										3 "	
132. Կասամեանց Սիրաբի.										10 "	
133. Կասամեանց Յովհաննէս.	5 "									{ 10 "	6 "
134. Կասամեանց Հովհաննէս.	5 "									{ 25 "	5 "
135. Կասամեանց Մաշիկայ.	5 "									1 "	30 "
136. Կասամեանց Գեորգ Գարսեան.										5 "	5 "
137. Կասամեանց Զարակ.										20 "	10 "
138. Կեանքի Գորալի վարժուանց Մեախն.			20 "							10 "	6 "
139. Կրկնի. գիրք.										{ 10 "	5 "
140. Կրկնի. գիրք.										25 "	5 "
141. Կրկնի. գիրք.										1 "	30 "
142. Կրկնի. գիրք.										5 "	1 "
143. Կարապետեանց մի Սարգի.	3 "						3 "			1 "	20 "
144. Կարապետեանց Սանուկ.										1 "	6 "
145. Կարապետեանց Եւսեփ.										1 "	36 "
146. Կարապետեանց Կարմալ Հիւսառու.										1 "	5 "
147. Կարապետեանց Սարգիս Ե. Վասիկ.							8 50			1 "	4 "
148. Կարապետեանց Սանուկ.										1 "	4 "
149. Կարապետեանց Սանուկ.										1 "	1 "
150. Կարապետեանց Սանուկ.										2 "	1 "
151. Կարապետեանց Սանուկ.										50	50
152. Կարապետեանց Սանուկ.										2 "	2 "
153. Կարապետեանց Սանուկ.										5 "	5 "
154. Կարապետեանց Սանուկ.										5 "	5 "
155. Կարապետեանց Սանուկ.	3 "					30 "				5 "	38 "
156. Կարապետեանց Սանուկ.	12 50	1 "								5 "	13 "

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883
157. Հիւսիսեանց վարժու.	5 "										5 "
158. Չիրացեանց տիկ. Մանան.	15 "										15 "
159. Չիրացեանց Պետրոս.											125 "
160. Չիրացեանց Կոնստանդին.											50 "
161. Չիրացեանց Սիրաբի.											50 "
162. Չիրացեանց Յովսէփ.											1 "
163. Չիրացեանց Սարգիս.											3 "
164. Գարապետեանց Հայրապետ.		1 "									45 20
165. Գարապետեանց Սարգիս.	24 "				1 "					14 20	15 5
166. Գարապետեանց Սարգիս.	10 "						3 "			9 "	35 5
167. Գարապետեանց Պետրոս.							5 "			2 "	14 "
168. Գարապետեանց Կոնստանդին.											2 "
169. Գարապետեանց Կոնստանդին.							10 "			4 "	10 "
170. Գարապետեանց Կոնստանդին.							5 "			1 "	9 "
171. Գարապետեանց Կոնստանդին.							5 "			1 "	1 "
172. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	10 "
173. Գարապետեանց Կոնստանդին.										1 "	1 "
174. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	10 "
175. Գարապետեանց Կոնստանդին.										1 "	1 "
176. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	10 "
177. Գարապետեանց Կոնստանդին.										11 "	16 "
178. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	3 "
179. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	6 "
180. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	25 "
181. Գարապետեանց Կոնստանդին.										5 "	10 "
182. Գարապետեանց Կոնստանդին.										5 "	7 "
183. Գարապետեանց Կոնստանդին.										1 "	1 "
184. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	3 "
185. Գարապետեանց Կոնստանդին.										3 "	2 "
186. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	3 "
187. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	128 "
188. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 "	5 "
189. Գարապետեանց Կոնստանդին.										5 "	9 "
190. Գարապետեանց Կոնստանդին.										5 "	5 "
191. Գարապետեանց Կոնստանդին.										100 "	10 "
192. Գարապետեանց Կոնստանդին.										5 "	5 "
193. Գարապետեանց Կոնստանդին.										5 "	2 "
194. Գարապետեանց Կոնստանդին.										5 "	5 "
195. Գարապետեանց Կոնստանդին.										10 50	2 "

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883
266. Սարգսեանց Պետրոս.	5 "						10 ,			1 ,	1
267. Սարգսեանց Յովհաննէս.										10 ,	25 "
268. Սարգսեանց Սարգիս.	3 "									6 ,	12 "
269. Սանտիանց օր. Սօճիս.	2 "							25 ,		2 ,	3 "
270. Սանտիանց Կարապետ.										8 ,	4 "
271. Սանտիանց Եղիս.										3 ,	41 "
272. Սանտիանց Գեորգ.										1 ,	13 "
273. Սանտիանց Միքայիլ.										3 ,	1 "
274. Սարգսեանց Յարութիւն.	1 "									2 ,	1 "
275. Սարգսեանց Ղազար.	10 "					340 ,				3 ,	10 "
276. Մենկեացոյց Մանուկոյլն Ալիք- սանդրապոյ.										3 ,	340 "
277. Սարգսեանց Գեորգ.										2 ,	1 "
278. Սարգսեանց Գեորգ Կրկուց.										2 ,	1 "
279. Սահարեանց Յակովբ.										5 ,	1 "
280. Սիմօնեանց Գրիգոր										26 ,	2 "
281. Սիմօնեանց. (Սարս, Գարսիանա- րեցի) Գրիգ.										8 ,	3 "
282. Սարգսեանց Կար.										2 ,	8 "
283. Սարգսեանց Մելիք-Գառապար Հայ- կաբալ.										8 ,	26 "
284. Սարգսեանց Վարդ.										1 ,	2 "
285. Սարսեանց Կարապետ Է. Արշակ.										3 ,	2 "
286. Սարսեանց Եզրար.										2 ,	1 "
287. Սահարեանց Մեդալի արե սի										1 ,	1 "
288. Մարցիկեանց Վարդապետ.										2 ,	3 "
289. Ստեփանոսեանց Յովհաննէս.										2 ,	2 "
290. Մարսեանց Ռաբէն.	15 "									1 ,	1 "
291. Սարգսեանց Կարապետ.	3 "									2 ,	2 "
292. Ս. Ջեմերբարդի առանուղներն Ատ- լասնի.	3 "									1 ,	1 "
293. Վարդապարտիկեանց Տրդան.										6 50	15 "
294. Վարդապարտիկեանց Փարթևս.										3 ,	3 "
295. Վարդապարտիկեանց Արշակ.							10 ,			3 ,	19 50
296. Վարդապարտիկեանց Անարոն.										3 ,	3 "
297. Վարդիկեանց Կրակոս.										1 ,	3 "
298. Վարդապարտեան Գառուս.										2 ,	1 "
299. Վանկեանց Գառապար.										5 ,	2 "
300. Վանկեանց Պողոս.								15 ,		10 ,	5 "
301. Վերքիկեանց Կրկուց.										10 ,	10 "
302. Վերքիկեանց Գրիգոր.										10 ,	1 "

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883
303. Վարդան Համի աղան Ակեցեցի.	20 "										20 "
304. Վենապետեանց Գեորգ Արքեպ.			20 "							1 ,	20 "
305. Վրդիկեանց Գրիգոր.										40 ,	1 "
306. Վարձեանց Գրիգոր Գրք.	10 "										10 "
307. Տիգրանեանց տիկ. Երանանի.	10 "										10 "
308. Տիգրանեանց տիկ. Փամբախ.	10 "										50 "
309. Տիգրանեանց տիկ. Շողակաբ.							15 ,	25 ,			10 "
300. Տիգրանեանց Յովհաննէս.											10 "
311. Տիգրանեանց մի. Հռիփսիմէ.	10 "										10 "
312. Տիգրանեանց տիկ. Սարկիմազ.	6 "										6 "
313. Տիգրանեանց Լեւոն Բժիշկ. Գրք.	6 "										50 "
314. Տիգրանց տիկ. մի. Կատար.	5 "										6 "
315. Տիգրանեանց Վարդան.											6 "
316. Տիգրանեանց Կարապ. Է. Վարդան.						400 ,				10 ,	410 "
317. Տարակետեանց Սարգիս.	1 "										1 "
318. Տր. Գաբրիէլեանց տիկ. Դշխանի.	8 "										8 "
319. Տեր Յակովբեանց Մովսէս.	5 "										5 "
320. Տեր Յակովբէց Նիկողայոս (Տփիս). 16 50 2 50	50 "										69 "
321. Տեր Սարգսեանց Սակաբ Գրք.										6 60	25 "
322. Տեր Յովհաննէսեանց. օր. Ետապ. (տիկեցի) Գրք.										6 60	6 "
323. Տեր Կարսեանց Յովակիմ.											2 "
324. Տեր Սարգսեանց Առիթ.								2 ,			5 "
325. Տեր Սարգսեանց Սեյիտն.								5 ,			10 "
326. Տեր Միլաքեանց Յովհաննէս.								40 ,			41 "
327. Տեր Պողոսեանց Սարս. քնդ.											5 "
328. Տեր Կարապետեանց Կարապետ քա- նանայ.											3 "
329. Տր. Կարսեց. Մկրտիչ Յ. Է. Կարապ.										102 "	102 "
330. Տր. Յարութեանց Ղազնիխանոս.										5 "	5 "
331. Տր. Սարկիսեանց Վանան.										2 "	2 "
332. Տիգրանեանց Յակովբ.										13 "	13 "
333. Տիգրանեանց Առիթ.										3 "	3 "
334. Տիգրանեանց Յարութիւն.										1 "	1 "
335. Տփսիկեանց Պետրոս.										1 "	1 "
336. Տր. Ղազարեանց Արշակ.										5 "	5 "
337. Տր. Յովհաննիսեանց Բարդաւ. քնդ.										1 "	1 "
338. Տր. Պետրոսեանց Վարդան.										2 "	2 "
339. Տեր Յովհաննէսեանց Գեորգ քնդ.										1 "	1 "

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883
340. Տր. Յովհաննիսյանց Համբարում.								5 "		60	
341. Տր. Պետրոսյանց Աօֆիս.										10	5
342. Փռակիկյանց Յարութիւն.										1	10
343. Յռակիկյանց Մարտիրոս.							5 "			2	1
344. Փետրոսյանց Նազարէթ.										1	1
345. Փերիկիանց Մարտիրոս.					50 "						51
346. Քարապետանց Աւետիք.	1 "										
347. Քրիստոսյանց Պարտի.					15 40						15
348. Քեանդարեանց Պետրոս.							3 "				3
349. Քեանդարեանց Մուշեղ.									10 "		10
350. Քեանդարեանց Մկրտիչ.							349 "		10 "		10
351. Քաղաքական կուսի անդամները դիւրանդապօյուն.											349
352. Քեօյանց Պետրոս.										15	20
353. Քրդեանց Յակովբ.										2	2
354. Քարապետանց Յարութիւն.										5	5
355. Քաղաքականց Նիկիտայ.										1	1
Գումարն է . . .	711 78	236 95	784	30 432	39 42	1086 20	838 50	784 50	50 "	3216 60	185 "
											8354 25

20869

2013

« Ազգային գրադարան »

NL0055874

